

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Analýza ukazatelů cenové statistiky

Analysis of indicators of price statistics

Simona Kolková

Plzeň 2014

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona KOLKOVÁ**
Osobní číslo: **K12B0431P**
Studijní program: **B6209 Systémové inženýrství a informatika**
Studijní obor: **Informační management**
Název tématu: **Analýza ukazatelů cenové statistiky**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie a kvantitativních metod**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Definujte pojem cenová statistika.
2. Charakterizujte ukazatele cenové statistiky.
3. Proveďte mezinárodní srovnání uvedených ukazatelů.
4. Zhodnoťte uvedenou situaci.
5. Formulujte závěr.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Analýza ukazatelů cenové statistiky“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň, dne 24. 4. 2014

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí práce Ing. Pavle Divišové za odborné vedení práce, cenné rady a věnovaný čas a také dalším, kteří mi pomohli k vypracování této bakalářské práce ať už radou, připomínkou či poznámkou.

Obsah

Úvod.....	7
1. Úvod k cenové statistice	8
1.1. Pojem cenová statistika	8
1.2. Okruh komodit a služeb	8
1.3. Princip statistického zjišťování cen.....	9
1.4. Princip tvorby cenových indexů.....	10
2. Přehled ukazatelů cenové statistiky	12
2.1. Index spotřebitelských cen	13
2.2. Indexy cen výrobců	17
2.2.1. Index cen průmyslových výrobců.....	18
2.2.2. Index cen stavebních prací.....	18
2.2.3. Index cen tržních služeb	19
2.2.4. Index cen zemědělských výrobců	19
2.3. Deflátor HDP	20
3. Vývoj indexu spotřebitelských cen v ČR v letech 2003 až 2013	21
3.1. Analýza jednotlivých let	21
3.1.1. Index spotřebitelských cen pro rok 2003	21
3.1.2. Index spotřebitelských cen pro rok 2004	23
3.1.3. Index spotřebitelských cen pro rok 2005	24
3.1.4. Index spotřebitelských cen pro rok 2006	26
3.1.5. Index spotřebitelských cen pro rok 2007	27
3.1.6. Index spotřebitelských cen pro rok 2008	29
3.1.7. Index spotřebitelských cen pro rok 2009	30
3.1.8. Index spotřebitelských cen pro rok 2010	32
3.1.9. Index spotřebitelských cen pro rok 2011	33
3.1.10. Index spotřebitelských cen pro rok 2012	35

3.1.11. Index spotřebitelských cen pro rok 2013	36
3.2. Zhodnocení celkového vývoje v období 2003 až 2013.....	38
4. Mezinárodní srovnání přístupů k tvorbě cenových ukazatelů	40
4.1. Evropská unie.....	41
4.2. Spojené státy americké.....	42
4.3. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.....	46
4.4. Organizace spojených národů	46
5. Aktuální problémy harmonizovaných indexů spotřebitelských cen.....	48
5.1. Ošetření slev.....	49
5.2. Ošetření nákupů na internetu	50
5.3. Ošetření nájemního bydlení	53
Závěr	57
Seznam obrázků a tabulek	59
Seznam použitých zkratk	60
Seznam použité literatury	61

Úvod

Cena je pojem, se kterým se každý z nás setkává prakticky každý den, a dá se říci, že jsme i schopni popsat, co to vlastně je. Nicméně ne každý také ví, že ceny jsou předmětem poměrně rozsáhlého zkoumání ze strany statistických úřadů a dalších národních i nadnárodních institucí. To je pochopitelné, protože ceny ovlivňují každodenní život jak obyvatel, tak i podniků a státních složek.

Cílem této práce je tedy objasnit pojem cenová statistika a poskytnout ucelený pohled na problematiku cenové statistiky. K tomu je využito dílčích cílů, tj. vysvětlit principy, na základě kterých jsou ukazatele této statistiky sestavovány. Jde například o způsob zjišťování cen nebo sestavování konkrétních cenových indexů. Příjemci výsledných informací jsou různé subjekty napříč celou ekonomikou, je proto pochopitelné, že jejich potřebu po informacích zpravidla nemůže uspokojit jediný index. Proto je dalším dílčím cílem práce poskytnout přehled o nejvýznamnějších indexech cenové statistiky, v čele s indexem spotřebitelských cen, které jsou sestavovány Českým statistickým úřadem.

Na tuto část navazuje analýza vývoje spotřebitelských cen v České republice v letech 2003 až 2013. Cílem je poskytnout ucelený pohled na to, jak od roku 2003, který byl zajímavý zrychlováním ekonomického růstu a zároveň téměř nulovým růstem cen, zdejší ekonomika prošla poměrně bouřlivým vývojem. Tato část práce také přiblíží, jak tento vývoj ovlivňoval konečné spotřebitelské ceny jako celek, i jak byly ovlivňovány ceny různých složek naší spotřeby, kde se mimo právě vývoje české ekonomiky projevovaly významně i změny ve spotřebním chování, české legislativě nebo mezinárodní integrační procesy.

Poslední část práce se zabývá nejvýznamnějším z cenových indexů, indexem spotřebitelských cen, v mezinárodním měřítku. V době globalizace a sbližování národních ekonomik je pochopitelné, že jsou tyto ekonomiky mezi sebou porovnávány. S tím ovšem vzniká otázka, nakolik jsou takto sestavené indexy srovnatelné. Cílem této poslední části práce je proto přiblížit, jak různé státy či společenství přistupují k indexu spotřebitelských cen, jaké jsou rozdíly v metodikách pro jeho sestavování a jaké momentálně probíhají pokusy o řešení praktických problémů vznikajících při sestavování tohoto indexu v rámci Evropské unie, aby takto sestavené ukazatele měly potřebnou kvalitu a současně jejich srovnatelnost byla na vysoké úrovni.

1. Úvod k cenové statistice

1.1. Pojem cenová statistika

Základním pojmem, se kterým je potřeba se pro potřeby této práce obeznámit, je cena. Cena je množství peněz, které kupující zaplatí prodávajícímu za určité zboží nebo službu, nebo také peněžní hodnota zboží nebo služby dohodnutá během transakce. Tyto transakce se mohou týkat různých typů produktů, například průmyslových výrobků, rozličných typů služeb, zemědělských produktů, pracovní síly nebo finančních aktiv.

Ceny a jejich vzájemné vztahy tak vytvářejí komplexní systém cen, který ovlivňuje různé oblasti lidské společnosti a určuje, jak budou alokovány zdroje. Například konečným spotřebitelům struktura cen říká, za jakou cenu mohou nakoupit zboží a služby, producentům zase ceny říkají, za jakou hodnotu mohou prodat své zboží a služby, popřípadě za jakou hodnotu je mohou obdržet od jiných subjektů. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ceny ovlivňují jak množství produkce, tak i strukturu spotřeby, zároveň ceny různých komodit a jejich změny ovlivňují každou část společnosti jinak. Z toho vyplývá důležitost sestavovat různé typy cenových statistik, protože každá z nich je jinak důležitá a relevantní pro ekonomiku.

Z tohoto důvodu jsou ceny různých produktů a skupin produktů podrobně sledovány jak politiky a centrálními bankami, což je součástí řízení ekonomiky a provádění monetární politiky, tak i podniky, což jim umožňuje lépe rozhodovat o investicích nebo iniciativách na trhu. Také široká veřejnost sleduje strukturu cen. Cenová statistika tedy musí uspokojit různé potřeby různých subjektů, od poskytnutí obecných informací o vývoji ekonomiky až po detailní informace o jednotlivých sektorech ekonomiky, přičemž statistické úřady mají k dispozici širokou škálu cenových statistik k uspokojení těchto potřeb po informacích. (Eurostat, 2008)

Můžeme tedy říci, že cenová statistika zahrnuje statistické zjišťování cen a sestavování cenových indexů na základě získaných dat.

1.2. Okruh komodit a služeb

Pro účely sestavení cenových indexů je potřeba získat potřebná data. Těmi se rozumí ceny vybraných komodit a služeb. Tyto komodity a služby musí odpovídat hrubému domácímu produktu podle výdajové metody pro danou zemi. Hrubý domácí produkt podle výdajové metody zahrnuje konečnou spotřebu domácností a veřejné správy,

investice, změnu stavu zásob a čistý vývoz. Soubor komodit stanovený podle výše uvedené specifikace je nakupován z největší části za spotřebitelské ceny, zbývající část je nakupována za předací ceny z výroby (to jsou např. ceny výrobců nebo ceny stavebních prací) nebo za ceny na zahraničních trzích. (Jílek, 2007)

1.3. Princip statistického zjišťování cen

Podklady pro sestavení cenových indexů se získávají ve zpravodajských jednotkách (respondenti), a to u vybraných druhů zboží a služeb. Tyto nazýváme reprezentanti. Ten musí být vybrán tak, aby vývoj jeho ceny korespondoval s vývojem cen skupiny zboží, jíž je představitelem. Obvykle má významný podíl na obratu dané skupiny zboží a také je zastoupen na většině dílčích trhů v zemi. (Macek, 2008)

Aby byla zachována vypovídací schopnost sestavených cenových indexů, je potřeba se také zabývat otázkou zastarávání, protože komodita v čase může přestat být reprezentantem dané skupiny komodit na trhu, a to v důsledku ať už technologických změn, změny množství nebo konkurenčních tlaků. Na druhou stranu se nelze omezit pouze na zjišťování cen pouze těch komodit, jichž se kvalitativní nebo kvantitativní změny nedotýkají, protože by časem došlo k nedostatku reprezentantů. Při zjišťování cen je tedy potřeba také odlišit tu část změny ceny, která je způsobena např. změnou velikosti nebo množství dané komodity, jinými technologickými vlastnosti nebo doprovodným servisem. V případě, že mají tyto změny patrný vliv na změnu ceny, pak se zjištěná cena upraví o částku odpovídající změně vlastností výrobku. Tento způsob úpravy zjištěné ceny se nazývá kvalitativní očišťování. Dalším případem je to, že kvalitativní a kvantitativní změny dané komodity jsou zcela nepatrné a nemají zásadní vliv na změnu ceny. V tomto případě se výrobek označí za srovnatelný a cena se dále neočišťuje. Pokud dochází ke zcela zásadním změnám ve vlastnostech výrobků napříč celým spektrem reprezentantů, provádějí se revize cenových indexů. Tyto revize zahrnují vytvoření nových souborů reprezentantů a stanovení jejich vah v cenovém indexu (váha je obvykle vyjádřena v promilích z celkového základu). (Jílek, 2007)

V různých částech ekonomiky se provádí samotné zjišťování cen různými způsoby. Nejčastější jsou statistické výkazy a osobní zjišťování pracovníky statistických úřadů. (Macek, 2008)

1.4. Princip tvorby cenových indexů

Cenový index porovnává ceny souboru konkrétních komodit v různém čase nebo místě. Ukazuje, kolik musí být za daný soubor zapláceno v určitém časovém bodě v porovnání s tím, kolik musí být za stejný soubor zapláceno v jiném časovém bodě. Porovnání se provádí tak, že základnímu období se nastaví hodnota 100 indexových bodů. Například, pokud hodnota indexu nabývá hodnoty 102,3 pro aktuální měsíc, přičemž stejný měsíc minulého roku má nastavenou hodnotu 100, znamená to, že průměrná cena porovnávaných komodit stoupla od daného měsíce minulého roku o 2,3 %. Navíc lze také zjistit hodnoty indexů mezi dvěma různými obdobími, pokud známe hodnoty indexů daných období vůči období základnímu. Např. pokud je znám cenový index pro srpen 2012 vůči základnímu období 2000 a pro srpen 2011, opět vůči základnímu období, pak může být zjištěna meziroční změna cen mezi lety 2011 a 2012. (Eurostat, 2008)

Pro samotný výpočet cenových indexů se používají agregátní cenové indexy a lze použít několik různých vzorců. V České republice se nejčastěji využívá Laspeyresův cenový index v následujícím tvaru:

$$I(p)_{La} = \frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0}$$

kde: $I(p)_{La}$ ... hodnota Laspeyresova cenového indexu

p_1 ... cena dané komodity v běžném období

p_0 ... cena dané komodity v základním období

q_0 ... množství dané komodity v základním období (Macek, 2008)

Používá se tvar váženého aritmetického průměru. Individuální cenové indexy jsou zpravidla váženy vahami, které mají v rámci souboru reprezentantů. Laspeyresův index pokládá otázku, kolik bude za soubor komodit, který byl zakoupen v základním období, zapláceno v období běžném. Má tedy pevný stanovený soubor komodit. (Eurostat, 2008)

Dalším používaným agregátním cenovým indexem je Paascheho cenový index, který má následující tvar:

$$I(p)_{Pa} = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}$$

kde: $I(p)_{Pa}$ ... hodnota Paascheho cenového indexu

q_1 ... množství dané komodity v běžném období

Postup výpočet je stejný jako u Laspeyresova vzorce.

Paascheho vzorec zahrnuje obraty $p_1 q_1$, nicméně hodnotu q_1 lze zjistit až s určitým odstupem, po konci sledovaného období. To znamená, že sledování změny cenové hladiny pomocí této formule lze pouze opožděně. Nicméně výhodou je to, že i když opožděně, nakonec oproti Laspeyresovu vzorci obsahuje právě tyto aktuální informace – Laspeyresův agregátní cenový index obsahuje aktuální pouze ceny, Paascheho obsahuje aktuální ceny i množství.

Posledním zde zmíněným agregátním cenovým indexem je Fischerův cenový index, který je geometrickým průměrem dvou výše uvedených indexů:

$$I(p)_F = \sqrt{I(p)_{La} \cdot I(p)_{Pa}} = \sqrt{\frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0} \cdot \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}}$$

kde: $I(p)_F$ ... hodnota Fischerova cenového indexu

Z výše uvedených cenových indexů vyjadřuje nejpřesněji vývoj cenové hladiny v horizontu několika let Fischerův index, nicméně jeho výpočet je poměrně náročný a u posledního sledovaného období, jedná-li se o období, které ještě neskončilo, sdílí nevýhody s Paascheho indexem. (Macek, 2008)

Použití určitého indexu dnes nejčastěji závisí na dostupnosti dat. Ze zde představených indexů jediný Laspeyresův nevyžaduje kompletní informace o souboru komodit aktuálního období, proto se používá hlavně pro cenové statistiky uveřejňované v častých periodách a většinou ještě před koncem daného období, kdy nejsou veškeré informace k dispozici. (Eurostat, 2008)

2. Přehled ukazatelů cenové statistiky

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.1, existuje značné množství zveřejňovaných cenových statistik, protože různé subjekty požadují informace z různých segmentů ekonomiky, a zároveň každá z těchto statistik se zaměřuje na různá odvětví, popřípadě má jinou metodiku výpočtu a tudíž má i odlišnou vypovídací schopnost. Mezi nejvýznamnější cenové indexy, které jsou zveřejňovány v České republice, patří:

- index spotřebitelských cen,
- index cen výrobců,
- index cen mezinárodního obchodu,
- index cen nemovitostí,
- deflátor HDP.

Některé z výše vyjmenovaných cenových indexů lze dále dělit na dílčí cenové indexy. Například z indexu cen výrobců lze dále vyčlenit:

- index cen průmyslových výrobců,
- index cen stavebních prací,
- index cen tržních služeb,
- index cen zemědělských výrobců.

Index cen mezinárodního obchodu lze taktéž dále rozdělit, a to na dva indexy:

- index cen dovozu a vývozu,
- index cen mezinárodní dopravy. (Ceny, inflace, 2012)

Český statistický úřad, který na území České republiky zajišťuje hlavní statistickou službu, však sbírá i další data, která následně předává Eurostatu. Ten následně sestavuje a zveřejňuje i další cenové indexy, jako jsou například:

- parita kupní síly,
- index nákladů na práci,
- index cen energií,
- index cen služeb výrobců. (Eurostat, 2008)

V následujících podkapitolách budou blíže popsány nejvýznamnější cenové indexy, které se na území ČR a Evropské unie (EU) zjišťují a zveřejňují.

2.1. Index spotřebitelských cen

„Spotřebitelské ceny jsou konečné ceny, za které nakupuje konečný spotřebitel (zejména v maloobchodě).“ (Macek, 2008, s. 123)

Tyto ceny ovlivňují prakticky všechny aspekty života domácností, jak žijí, stravují se, jakým způsobem se přepravují nebo jak tráví dovolenou. Ve všech těchto případech hraje cena klíčovou roli při rozhodování a jakékoliv změny cen koneční spotřebitelé pocítují ve svých peněženkách. Cenová statistika spotřebitelských cen proto hraje důležitou roli při zjišťování cenové hladiny, které čelí domácnosti.

Index spotřebitelských cen tedy zachycuje změny cen v čase, a to za zboží a služby, které koneční spotřebitelé nakupují nebo využívají. Jak bylo naznačeno v kapitole 1.2, musí se jednat o zboží a služby, které jsou využívány na celém sledovaném území. (Eurostat, 2008)

Není však prakticky možné sledovat desetitisíce cen zboží a služeb na území České republiky (ČR) vyčerpávajícím způsobem, proto se provádí záměrný výběr, pomocí něhož je sestaven soubor reprezentantů. Ten se v případě indexu spotřebitelských cen nazývá spotřebitelský koš a v posledních 10 letech obsahuje těchto reprezentantů přibližně 800. (Macek, 2008)

Struktura spotřebitelského koše je stanovena na základě klasifikace CZ – COICOP, která vychází z COICOP - mezinárodní klasifikace individuální spotřeby. Ta rozděluje výrobky a služby do 12 oddílů:

- Potraviny a nealkoholické nápoje
- Alkoholické nápoje a tabák
- Odívání a obuv – zahrnuje i půjčování a opravy
- Bydlení, voda, energie, paliva
- Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy
- Zdraví
- Doprava
- Pošty a komunikace
- Rekreace a kultura – zahrnuje i chov domácích zvířat
- Vzdělávání
- Stravování a ubytování

- Ostatní zboží a služby – např. klenoty, kosmetické výrobky, pojištění, aj.

Oddíly jsou dále děleny na skupiny (COICOP 2) a ty se zase dále člení na třídy (COICOP 3). (Indexy spotřebitelských cen, 2014)

Na základě zkušeností bylo zjištěno, že jedná-li se o homogenní skupiny výrobků, to znamená, že mají podobné vlastnosti a jsou vyrobeny ze stejných materiálů, dochází u všech výrobků v dané skupině k podobným cenovým změnám. Na tom je založena myšlenka spotřebního koše cenových reprezentantů, kdy reprezentant je představitelem právě jedné skupiny homogenních výrobků. Reprezentant je vybrán tak, aby dostatečně přesně a spolehlivě vyjádřil průměrnou změnu cen u všech výrobků skupiny, jíž je reprezentantem, zároveň měl dostatečný podíl na spotřebě dané skupiny výrobků (aspoň 0,5 promile), měl stabilní přítomnost na trhu a v budoucnu by bylo možno ho v případě potřeby snadno zaměnit.

Vzhledem k tomu, že i na území České republiky může docházet k místním a věcným odlišnostem v nabídce a poptávce, je možno konkrétní reprezentanty na různých místech mírně obměňovat, přičemž základní specifika zůstávají stejná a mění se pouze:

- obchodní značka nebo dodavatel,
- hmotnost nebo jiný kvantitativní parametr výrobku,
- kvalita s předem stanovou odchylkou od stanoveného standardu.

Každý oddíl spotřebního koše má stanovenou svou váhu na základě peněžních výdajů domácností, které byly zjištěny ze statistiky národních účtů a rodinných účtů. Používají se i dodatečné informace, např. od různých poskytovatelů služeb. V minulých letech proběhla v ČR revize váhového systému, kdy byly velice podrobně vyšetřeny veškeré peněžní výdaje domácností. Tato revize proběhla jako součást harmonizace tak, aby získaná data mohla být použita Eurostatem pro sestavení harmonizovaného indexu spotřebitelských cen, pomocí kterého jsou srovnávány státy Evropské unie a některé další vybrané státy. Veškeré výdaje domácností byly rozděleny do 1723 položek, kdy nulové a bezvýznamné položky byly přiřčeny k jiným vhodným položkám anebo poměrně rozděleny mezi ostatní položky dané třídy. Tak vznikl aktuální spotřební koš s vahami v promilích platnými od roku 2014. Stanovené váhové schéma se využívá při výpočtu indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem. V České republice se kromě tohoto indexu počítá i index spotřebitelských cen za domácnosti důchodců

a domácnosti žijící v hl. m. Praze. Pro tyto indexy je váhový systém trochu odlišný, je opět stanoven na základě spotřeby daných skupin zjištěné z národních účtů.

Tabulka č. 1 obsahuje váhová schémata pro všechny tři indexy spotřebitelských cen tak, jak jsou využívána od letošního roku pro tvorbu jednotlivých indexů spotřebitelských cen.

Tab. č. 1: Přehled váhových schémat pro různé typy domácností platné od roku 2014

Oddíl CZ-COICOP	Stálé váhy v ‰		
	Domácnosti celkem	Domácnosti důchodců	Domácnosti v hl. m. Praze
Potraviny a nealkoholické nápoje	170,8	223,1	156,5
Alkoholické nápoje a tabák	95,0	104,0	94,5
Odívání a obuv	32,9	21,6	32,7
Bydlení, voda, energie, paliva	265,6	244,6	255,0
Bytové vybavení, zařízení domácností	61,1	65,5	59,4
Zdraví	23,8	42,7	26,4
Doprava	101,3	69,6	100,5
Pošty a telekomunikace	30,6	29,5	33,8
Rekreace a kultura	87,6	73,8	101,8
Vzdělávání	7,4	0,5	14,9
Stravování a ubytování	55,6	30,8	58,8
Ostatní zboží a služby	68,3	84,5	65,8

Zdroj: Indexy spotřebitelských cen - revize 2012, Český statistický úřad

Z tabulky jsou patrné rozdíly ve struktuře spotřeby jednotlivých skupin domácností. Například u oddílu Zdraví můžeme očekávat, že domácnosti s vyšším věkovým průměrem budou na lékařskou péči a léky vydávat větší část svých příjmů a naopak zde prakticky nebudou existovat markantní výdaje v oddílu Vzdelávání. Velké rozdíly mezi domácnostmi důchodců a dalšími typy lze také zpozorovat v oddílu Doprava a Stravování a ubytování. Zde můžeme usuzovat, že v případě dopravy se jedná z velké části o dopravu do zaměstnání, proto domácnosti důchodců vydávají v tomto segmentu méně peněžních prostředků. Podobně můžeme usuzovat i pro oddíl Stravování a ubytování, kdy domácnosti důchodců zpravidla disponují větším množstvím času pro přípravu pokrmů a také je zde možná snaha snížit náklady na stravování právě přípravou jídel doma.

Již bylo tedy vysvětleno, jaká je metodika pro výběr výrobků a služeb pro výpočet indexu spotřebitelských cen. Nyní je potřeba osvětlit, jak se ceny vlastně zjišťují a kde.

Podle metodiky Českého statistického úřadu slouží jako zdroj dat o cenách výrobků a služeb zpravodajská síť sestávající z prodejen zboží, provozoven služeb a jiných institucí poskytujících služby. Těmto jednotlivým článkům sítě se říká respondenti. V České republice se ceny zjišťují ve 35 vybraných okresech a hlavním městě Praze a vybraní respondenti jsou vždy významnými prodejci nebo poskytovateli služeb ve svém okrese.

Český statistický úřad zjišťuje ceny měsíčně a to dvěma způsoby. Část spotřebního koše je totiž tvořena cenami, které jsou buďto stejné pro celou ČR anebo jsou jejich hodnoty zjistitelné na internetu nebo z různých výkazů. Tyto ceny jsou tedy zjišťovány pracovníky, kteří zpravidla nepracují v terénu a využívají zmíněné zdroje. Nicméně většina cen je zjišťována právě v terénu terénními pracovníky, kteří osobně navštěvují vybrané respondenty. Za každého reprezentanta spotřebního koše se zjišťuje cena u 1 až 16 respondentů, v závislosti na velikosti obce. (Indexy spotřebitelských cen, 2014)

Je na místě podotknout, že některé ceny mohou být ovlivněny pravidelnými sezónními vlivy. To se může týkat např. ovoce a zeleniny, sezónních rekreací a dalších položek spotřebního koše. Aby bylo možno provádět meziměsíční srovnání, je potřeba ceny těchto položek očišťovat. (Jílek, 2007)

A jak se tedy ze sesbíraných a očištěných dat získá index spotřebitelských cen? Nejdříve je potřeba spočítat průměrnou cenu reprezentanta pro ČR. Za každý vyšetřovaný kraj se zjistí průměrná cena reprezentanta jako prostý aritmetický průměr. Z těchto průměrů se spočítá průměrná cena reprezentanta pro celou ČR jako vážený aritmetický průměr, kde vahami je střední stav obyvatelstva ve sledovaných krajích. Ve spotřebním koši se však nacházejí i výjimky, u kterých se průměrná cena reprezentanta pro ČR zjišťuje jinými způsoby. Poté, co jsou příslušnými postupy zjištěny průměrné ceny reprezentantů za ČR, se pro výpočet samotného indexu spotřebitelských cen použije Laspeyresův vzorec, viz kapitola 1.4, kde jmenovatel obsahuje stálou váhu, což jsou výdaje domácností za zboží a služby v základním období. Základním obdobím může být například stejné období předchozího roku nebo předchozí měsíc. (Indexy spotřebitelských cen, 2014)

Index spotřebitelských cen je nejvýznamnější cenový index a jeho různé druhy mají poměrně široké využití. Mohou sloužit jako jeden z podkladů pro řízení monetární

politiky státu nebo indexování smluv, aby peněžní částky obsažené v těchto smlouvách korespondovaly s vývojem celkové cenové hladiny v zemi. Indexy také slouží jako východisko valorizaci důchodů a mezd ve státní sféře nebo pomáhají analyzovat, jak se mění spotřeba a životní úroveň obyvatelstva, protože spotřební koš v zásadě vyjadřuje životní náklady domácností. (Eurostat, 2008)

2.2. Indexy cen výrobců

Indexy cen výrobců sledují meziměsíční pohyb obchodních cen produktů a služeb. Tyto změny se dají sledovat zvlášť pro domácí trh a pro zahraniční trhy. Indexy pro domácí trh sledují vývoj cen u veškerých produktů, které jsou výsledkem ekonomické aktivity na domácím trhu a jsou také prodány na domácí trh. Naopak indexy pro zahraniční trhy sledují změny v cenách produktů, které jsou vyrobeny na domácím trhu a prodány na trhy zahraniční. Změny cen se sledují z pohledu prodávajícího. Index cen výrobců představuje pro prodávajícího změnu ve výstupu, pro nakupujícího tento index představuje změnu nákladového faktoru.

Český statistický úřad zveřejňuje indexy cen výrobců pro domácí trh, nicméně Česká republika jako členský stát Evropské unie dodává další data Eurostatu, který na základě těchto dat sestavuje také indexy cen výrobců i pro zahraniční trhy. (Eurostat, 2008)

Celý princip zjišťování těchto indexů je prakticky totožný s dříve popsáním indexem spotřebitelských cen. Využívá se zde obdoby spotřebitelského koše, existuje tedy skupina záměrně vybraných komodit, které opět nazýváme reprezentanti, u nichž se v pravidelných intervalech zjišťuje jejich cena u předem vybraných respondentů a které mají v rámci „koše“ svou váhu.

Nicméně aby byly i ceny samotné mezi sebou srovnatelné a tedy využitelné pro výpočet cenových indexů, je potřeba pro ně stanovit určitá pravidla. Musí se jednat o základní cenu, která neobsahuje daň z přidané hodnoty (DPH), spotřební daň nebo dopravu výrobku ke kupujícímu. Pokud mají být náklady na přepravu připočítány, musí se jednat o součást specifikace výrobku. Naopak případné subvence na výrobky, které výrobce obdržel, by měly být připočítány. Aby byl zachycen skutečný vývoj cen, mělo by se jednat o skutečně fakturovanou cenu, nikoliv cenu katalogovou. Také zjištěná cena by měla být zařazena do období, ve kterém byla uzavřena objednávka, nikoliv do období, kdy objednaný výrobek opustil továrnu. Pokud je zjišťován index pro zahraniční trhy, měla by cena být stanovena na vnitrostátní úrovni, tedy prodávající platí za přepravu

zboží na místo nakládky a náklady na nakládku, veškeré další náklady všechny zbývající náklady.

Je potřeba brát v úvahu veškeré aspekty, které ovlivňují cenu výrobku nebo služby, např. množství, poskytnutá doprava nebo sleva nebo různé záruky. Všechny tyto skutečnosti musí být vždy přesně uvedeny, aby bylo možno v budoucnu výrobek jednoznačně identifikovat a stanovit jednotkovou cenu. (Eurostat, 2008)

Veškeré indexy cen výrobců jsou v ČR od 31. července 2008 sestavovány v klasifikaci CZ-CPA, což je klasifikace produkce. Zavedení této klasifikace je důsledek harmonizace cenových indexů v rámci Evropské unie a dalších zemí.

V kapitole 2 bylo zmíněno, že v České republice se zveřejňují následující indexy cen výrobců, ty jsou zároveň nejvýznamnějšími sub-indexy daného indexu:

- index cen průmyslových výrobců,
- index cen stavebních prací,
- index cen tržních služeb,
- index cen zemědělských výrobců. (Ceny, inflace, 2012)

2.2.1. Index cen průmyslových výrobců

Data pro index cen průmyslových výrobců se zjišťují měsíčně u cca 1100 respondentů pro cca 4600 reprezentantů. Reprezentanty se rozumí průmyslové výrobky vyrobené v odvětvích kategorií B až E podle Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE). (Ceny, inflace, 2012)

2.2.2. Index cen stavebních prací

Index cen stavebních prací se v České republice počítá čtvrtletně na základě výkazů vyplněných přibližně 730 respondenty. Tyto čtvrtletní indexy zachycují změny ve smluvních cenách sjednaných mezi dodavatelem a odběratelem za konstrukce a práce prováděné na stavbách. Ceny jsou přepočteny na jednotku stavební práce. Do ceny se započítávají veškeré náklady spojené se stavbou s výjimkou nákladů na zařízení staveniště. (Ceny, inflace, 2012)

Jiný pohled na index stavebních prací nabízí metodika Eurostatu. Ta říká, že index stavebních prací se dá získat jako vážený součet indexu cen materiálu a indexu nákladů na práci pro stavební sektor, což jsou také jedny z indexů, které Eurostat zjišťuje.

Obecně u tohoto indexu se předpokládá, že způsob provádění stavebních prací neprošel změnami a neberou se tedy v úvahu faktory, jako je efektivnější využití materiálu, zvýšení produktivity práce nebo také změny v ziskových maržích. (Eurostat, 2008)

2.2.3. Index cen tržních služeb

V České republice zahrnuje index cen tržních služeb změny v cenách mezi podnikatelskými subjekty např. v těchto kategoriích:

- pozemní a potrubní doprava,
- vodní doprava,
- poštovní a kurýrní služby,
- telekomunikační a finanční služby,
- informační a komunikační služby, aj. (Ceny, inflace, 2012)

Nicméně se jedná o index, který je poměrně nový a vyvíjí se s tím, jak roste podíl služeb na celkovém hrubém domácím produktu. Ještě několik let potrvá, než budou ve všech členských státech Evropské unie zavedeny všechny potřebné procedury pro sesbírání dat v potřebné kvalitě a za přijatelných nákladů. Můžeme však říci, že počet států, pro které je tento index k dispozici, neustále narůstá, a také se zvyšuje škála služeb, které tento index pokrývá.

Index cen tržních služeb se týká těch služeb, které jsou poskytovány domácími podniky jiným podnikům nebo osobám zastupujícím podniky. Zjišťuje se opět pro domácí trh nebo pro zahraniční trhy, nezahrnuje však služby importované. (Eurostat, 2008)

2.2.4. Index cen zemědělských výrobců

V České republice se ceny zemědělských výrobců zjišťují měsíčně u přibližně 480 respondentů, kteří zahrnují družstevní, soukromé i státní organizace. Jedná se o smluvní ceny a tentokrát se zjišťují pro domácí i zahraniční trh, a to u 71 reprezentantů – základních zemědělských produktů. (Ceny, inflace, 2012)

Jde o poměrně významný cenový index, protože slouží jako jeden z podkladů pro řízení Společné zemědělské politiky Evropské unie. Sleduje dopady této politiky a na jeho základě se také mohou provádět její úpravy.

Zemědělská cenová statistika sleduje jak příjmy zemědělských výrobců za jejich produkci, tak náklady vynaložené zemědělskými výrobci na dosažení produkce.

Zároveň jsou také významné nejen vypočítané indexy, ale také ceny v absolutním vyjádření pro několik vybraných zemědělských produktů, což pomáhá srovnávat úroveň cen mezi jednotlivými členskými státy.

Eurostat se v případě zemědělské cenové statistiky zajímá také o ceny za pronájem nebo koupi zemědělské půdy, nicméně tato data jsou zpracována mimo index zemědělských výrobců. (Eurostat, 2008)

2.3. Deflátor HDP

Jedná se o nejsouhrnnější z cenových indexů, protože zahrnuje změny cen veškerých komodit v ekonomice za dané období, ať už se jedná o komodity obchodované a spotřebované domácnostmi, podniky nebo vládou. Deflátor nebyly původně založeny za pozorování cenových pohybů, nicméně obrovské množství přímých pozorování cenového vývoje za účelem sestavení národních účtů se přímo nabízí jako vhodný základ pro tvorbu cenových indexů. (National Accounts - Frequently Asked Questions, 2014)

Myšlenkou deflátoru HDP (hrubého domácího produktu) je to, že hrubý domácí produkt se v tomto případě sestavuje v základních i stálých cenách. HDP ve stálých cenách je reálný, HDP v běžných cenách naopak nominální. Z těchto dvou hodnot jsme schopni získat hodnotu deflátoru na základě použití tohoto vzorečku:

$$HDP \text{ deflátor} = \frac{HDP_{nom}}{HDP_{real}}$$

kde: HDP deflátor ... hodnota deflátoru

HDP_{nom} ... nominální HDP

HDP_{real} ... reálný HDP (Eurostat, 2008)

3. Vývoj indexu spotřebitelských cen v ČR v letech 2003 až 2013

3.1. Analýza jednotlivých let

Při bližším pohledu na stránky Českého statistického úřadu můžeme vidět, že jsou zveřejňovány různé míry změny indexu spotřebitelských cen. Jaký je mezi nimi tedy rozdíl? Zpravidla se odlišují tím, za jaké období jsou sestavovány, a základem, s nímž se vybrané období porovnává. Náš národní úřad zveřejňuje různé míry změny indexu spotřebitelských cen.

Míra změny indexu spotřebitelských cen vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny ve vykazovaném měsíci daného roku proti stejnému měsíci předchozího roku.

Míra změny indexu spotřebitelských cen vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců oproti průměru 12 předchozích měsíců.

A nakonec průměrná roční míra změny indexu spotřebitelských cen vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen vyjadřuje totéž, co ukazatel výše, pouze k prosinci daného roku. (Ceny, inflace, 2014)

V následující analýze budou uváděny průměrné roční míry změny indexu spotřebitelských cen vždy k prosinci daného roku. Můžeme také říci, že se jedná o průměrnou meziroční míru změny indexu spotřebitelských cen.

3.1.1. Index spotřebitelských cen pro rok 2003

Rok 2003 byl pro Českou republiku ve znamení velice slabého cenového růstu a nevýrazného růstu ekonomiky, což se projevilo na průměrném meziročním indexu spotřebitelských cen, který vzrostl pouze 0,1 %. V zásadě je to vlivem výše popisovaného stavu v české ekonomice, který zde panoval po první tři čtvrtletí roku. Tato čtvrtletí byla ve znamení především dlouhodobého poklesu cen potravin, který vznikl v důsledku tlaku na snižování ceny zemědělských výrobků. Ty musely čelit konkurenčním produktům dovezeným ze zahraničí. Při pohledu na tabulku č. 2 je patrné, že nejen potraviny měly vliv na velice slabý růst indexu spotřebitelských cen.

Tab. č. 2: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2003 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	97,8	-2,2
Alkoholické nápoje a tabák	100,9	0,9
Odívání a obuv	95,0	-5,0
Bydlení, voda, energie, paliva	102,0	2,0
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,4	-1,6
Zdraví	104,0	4,0
Doprava	100,1	0,1
Pošty a telekomunikace	98,0	-2,0
Rekreace a kultura	99,7	-0,3
Vzdělávání	103,0	3,0
Stravování a ubytování	101,8	1,8
Ostatní zboží a služby	102,9	2,9
Úhrn	100,1	0,1

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Na nízkém růstu indexu se podílel také pokles cen zboží v oddílu Odívání a obuv, což může být následkem konkurenčních tlaků vznikajících zde v důsledku dovozu levnějších textilií a obuvi z asijských zemí. Nicméně čtvrté čtvrtletí roku 2003 znamenalo změnu ve stávajícím vývoji, kdy ceny potravin se přehouply do mírného růstu a pokles cen oblečení a obuvi se zmírnil díky nástupu zimní sezóny, a tedy i častějším nákupům dražšího oblečení.

Celkový meziroční pokles indexu o 2,0 % lze také zaznamenat oddíl Pošty a telekomunikace, kde byl nastolen trend pro následující roky, a to pozvolné snižování cen mobilních telefonů.

Proinflačně naopak v průběhu roku působily ceny v oddílu Bydlení, přestože meziroční růst nebyl tak vysoký, jako v dřívějších letech. V oddílu se projevilo oživení růstu cen energií na světových trzích. Toto oživení mělo za následek i zmiňovaný mírný růst cen potravin a zmírnění poklesu cen oblečení v posledním čtvrtletí, protože vyšší ceny energií se promítly do dovozních cen produktů. Toto oživení bylo však na druhou stranu omezováno posilující korunou vůči dolaru, nicméně právě díky tomuto oživení nedošlo v roce 2003 k deflaci. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.2. Index spotřebitelských cen pro rok 2004

Ekonomický růst za rok 2004 nenaplnil očekávání České národní banky, přesto však dosáhl nezanedbatelné úrovně a to 4,3 %. Tento růst byl způsoben především rostoucí domácí poptávkou, což také přispělo k oživení růstu spotřebitelských cen. Především se však do růstu indexu spotřebitelských cen výrazně promítly změny v dani z přidané hodnoty, které byly uvedeny v platnost od 1. května 2004.

Tab. č. 3: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2004 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	103,4	3,4
Alkoholické nápoje a tabák	102,9	2,9
Odívání a obuv	96,0	-4,0
Bydlení, voda, energie, paliva	103,5	3,5
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,1	-1,9
Zdraví	103,1	3,1
Doprava	102,2	2,2
Pošty a telekomunikace	112,9	12,9
Rekreace a kultura	101,0	1,0
Vzdělávání	102,6	2,6
Stravování a ubytování	105,9	5,9
Ostatní zboží a služby	104,2	4,2
Úhrn	102,8	2,8

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

V tabulce č. 3 je vidět, jak výše uvedené změny ovlivnily jednotlivé oddíly konečné spotřeby. Snížená sazba daně z přidané hodnoty se zvýšila z 5 % na 19 %. Naopak některé služby, na které se uplatňovala sazba 22 %, se přesunuly do kategorie se sníženou sazbou. Změny DPH se promítly především do cen potravin a osobních služeb, nicméně jejich růst nedosahoval skutečného rozdílu mezi původní a novou sazbou daně z přidané hodnoty. Do cen potravin se také promítalo nepříznivé počasí z minulého roku, které mělo vliv na zemědělskou produkci, ale v průběhu roku byl tento růst naopak korigován snížením cen sezónních potravin (ovoce, zelenina, brambory).

Daňové změny neprobíhaly pouze v oblasti daní z přidané hodnoty, ale také u daní spotřebních. Tam se projevil růst cen u alkoholických výrobků a pohonných hmot už v prvním čtvrtletí roku 2004, nicméně u tabákových výrobků ceny rostly až v dalších

čtvrtletích, protože většina prodejců se v očekávání růstu spotřební daně dostatečně předzásobila.

Vyšší spotřební daň na pohonné hmoty a značný růst cen ropy na světových trzích se odrazil především v cenách dopravy. Ceny pohonných hmot se tedy přehouply od mírného poklesu v prvním čtvrtletí do růstu ve čtvrtletích dalších. Ten byl však zpomalován posilováním koruny vůči americkému dolaru a také snížením daně z přidané hodnoty, kdy u všech produktů zatížených vyšší sazbou této daně, tedy i u pohonných hmot, byla sazba snížena z 22 % na 19 %. Zvýšení indexu tedy nebylo tak razantní.

Na růst cen bydlení měly vliv především změny cen energií. Ceny zemního plynu totiž v první polovině roku klesaly a navíc se zde promítlo snížení daně z přidané hodnoty. Toto snížení také zpomalovalo růst cen elektrické energie.

Z tabulky lze vyčíst poměrně vysoký růst cen v oddílu Pošty a telekomunikace. Pokračoval nastolený trend ve snižování cen mobilních telefonů, nicméně změna daně z přidané hodnoty u veřejných telekomunikačních služeb z 5 % na 22 % měla zcela zásadní vliv na růst indexu za tento oddíl.

Rok 2004 byl pro Českou republiku významný z toho důvodu, že vstoupila do Evropské unie. Tato událost však neměla dopad na úroveň spotřebitelských cen a konečná změna spotřebitelských cen činila 2,8 %, přičemž ceny zboží vzrostly o 1,3% a ceny služeb o 5,3%. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.3. Index spotřebitelských cen pro rok 2005

Rok 2005 byl pro Českou republiku rokem významného ekonomického růstu, který se v průběhu roku pohyboval okolo 5 % hrubého domácího produktu a ke konci roku růst dosáhl téměř 7 %. Hlavním tahounem tohoto růstu byl v prvních měsících roku čistý vývoz, což můžeme připsat vstupu České republiky do Evropské unie, a také nižší dovoz z důvodu stagnující domácí poptávky. V pozdních měsících se příspěvek čistého vývozu snížil, naopak se však oživila domácí poptávka a ekonomický růst se ustálil na hodnotě 4,9 %. I tento růst však nezrychlil růst spotřebitelských cen, naopak, růst zpomalil, meziročně o 0,9 %.

V průběhu roku bylo značné množství cen ovlivněno administrativními změnami. Zvyšovaly se ceny elektrické energie, dokonce několikrát v průběhu roku byly zvýšeny

ceny zemního plynu – naposledy v říjnu o 17,4 %. V tabulce č. 4 je vidět, jak tyto změny ovlivnily index spotřebitelských cen za oddíl Bydlení, voda, energie, paliva.

Tab. č. 4: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2005 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	99,7	-0,3
Alkoholické nápoje a tabák	101,4	1,4
Odívání a obuv	94,7	-5,3
Bydlení, voda, energie, paliva	104,1	4,1
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,7	-1,3
Zdraví	104,7	4,7
Doprava	101,6	1,6
Pošty a telekomunikace	106,8	6,8
Rekreace a kultura	101,4	1,4
Vzdělávání	103,5	3,5
Stravování a ubytování	102,6	2,6
Ostatní zboží a služby	101,9	1,9
Úhrn	101,9	1,9

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

O téměř 17 % vzrostly paušální poplatky za provoz bytové telefonní stanice („pevné linky“) a poštovní poplatky se zvýšily o více než 15 %, to mělo výrazný dopad na růst indexu pro oddíl Pošty a telekomunikace.

Oproti očekávání byl nižší meziroční růst naopak u oddílu Doprava, který byl v posledních měsících vystaven značnému růstu cen ropy na světových trzích, což se také potvrdilo v měsících březnu až září, kdy meziměsíční růst činil v extrémním případě až 11,6 %. V posledním čtvrtletí roku však ceny ropy klesaly a také došlo ke změnám v maržích prodejců, podařilo se tak zmírnit růst indexu spotřebitelských cen pro tento oddíl.

Na celkovém poklesu spotřebitelských cen se z největší části podílel oddíl Potravin a nealkoholické nápoje, který byl v průběhu roku vystaven obvyklým sezónním výkyvům, v průběhu celého roku však ceny potravin čelily tlaku z důvodu nižších dovozních cen. Nižší dovozní ceny napříč celým spektrem spotřeby působily protiinflačně. Z toho důvodu činil přírůstek spotřebitelských cen za rok 2005 pouze 1,9 % a byl zapříčiněn především změnami v cenách, které jsou přímo ovlivňovány

administrativními rozhodnutími. V úhrnu vzrostly ceny služeb o 3,7 % a ceny zboží o 0,8 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.4. Index spotřebitelských cen pro rok 2006

I rok 2006 byl rokem výrazného ekonomického růstu, který se v průběhu roku i nadále pohyboval meziročně okolo 7 %. Ke konci roku růst zpomalil a činil 5,8 %, i přesto se však jednalo o vynikající výsledek české ekonomiky. Protože se jednalo o dlouhodobější růst, v průběhu roku se začala pozvolna zvyšovat zaměstnanost a mírně rostly i mzdy, což vedlo k inflačním tlakům.

Tab. č. 5: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2006 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	100,8	0,8
Alkoholické nápoje a tabák	101,2	1,2
Odívání a obuv	94,0	-6,0
Bydlení, voda, energie, paliva	106,3	6,3
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,7	-1,3
Zdraví	104,7	4,7
Doprava	101,6	1,6
Pošty a telekomunikace	106,8	6,8
Rekreace a kultura	101,4	1,4
Vzdělávání	103,5	3,5
Stravování a ubytování	102,6	2,6
Ostatní zboží a služby	101,9	1,9
Úhrn	102,5	2,5

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Stejně jako v předchozím roce, i v tomto docházelo k administrativním změnám regulovaných cen, konkrétně se jedná o ceny elektrické energie, dále tepla a teplé vody, vodného a stočného. Ceny zemního plynu byly v první polovině roku dvakrát zvýšeny, o 4,8 % a 1,4 %, nicméně v posledním kvartálu došlo ke snížení ceny o 5,5 %. Na poměrně vysokém zvýšení indexu v oddílu Bydlení, voda, energie, paliva tedy mají vliv především změny cen ostatních energií a poplatků a z těchto důvodů v prvních třech čtvrtletích inflace zrychlovala. Nicméně vliv na růst indexu spotřebitelských cen měly i další faktory, jak je patrné z tabulky č. 5.

Ceny potravin v první polovině roku lehce poklesly, naopak v druhé polovině roku se pokles přehoupl do mírného růstu. Tyto výkyvy mají na svědomí tradiční změny v cenách sezónních potravin, růst v druhé polovině roku byl však také zapříčiněn zvýšením cen pekárenských výrobků. Tento růst byl však v celkovém indexu za oddíl zmírněn změnami ohledně daně z přidané hodnoty, kdy některé potraviny, jako káva, čaj nebo čokoládové výrobky, na které se uplatňovala sazba daně 19 %, byly přesunuty do kategorie podléhající snížené 5% sazbě.

Z tabulky je patrné, že opět došlo ke znatelnému růstu cen v oddílu Pošty a telekomunikace. Opět totiž došlo ke zvýšení poplatku za provoz pevné linky.

Jak už se postupně stalo zvykem, značným výkyvům byly vystaveny i ceny pohonných hmot, které se odvíjejí od cen ropy na světových trzích. V první polovině roku opět rostly, nicméně v závěru roku opět klesaly a zmírňovaly tak celkový růst indexu spotřebitelských cen.

Růst indexu spotřebitelských cen tedy meziročně zrychlil a průměrný růst za rok dosáhl hodnoty 2,5 %, přičemž největší vliv bezesporu opět měly administrativní změny v cenách především energií. Ceny zboží úhrnem vzrostly o 2,0 % a ceny služeb v úhrnu o 3,5 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.5. Index spotřebitelských cen pro rok 2007

V tomto roce pokračoval trend silného ekonomického růstu, který se i v průběhu tohoto roku pohyboval okolo 6 %. Tahounem tohoto růstu byla i nadále domácí poptávka, mimo ni to byla i tvorba fixního kapitálu, příspěvek čistého vývozu se naopak snižoval. Tento růst ekonomiky opět působil proinflačně, stejně jako mírné zvyšování úrokových sazeb v průběhu roku.

Tabulka č. 6 ukazuje, jak se v jednotlivých oddílech projevovaly další především administrativní změny, které měly dopad na spotřebitelské ceny. V tomto roce lze také zpozorovat, že ceny klesly u menšího počtu oddílů, než je obvyklé, a také tento pokles zpomalil.

Tab. č. 6: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2007 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	104,7	4,7
Alkoholické nápoje a tabák	110,2	10,2
Odívání a obuv	99,2	-0,8
Bydlení, voda, energie, paliva	103,4	3,4
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	99,9	-0,1
Zdraví	103,6	3,6
Doprava	100,4	0,4
Pošty a telekomunikace	100,0	0,0
Rekreace a kultura	100,0	0,0
Vzdělávání	102,4	2,4
Stravování a ubytování	102,8	2,8
Ostatní zboží a služby	102,1	2,1
Úhrn	102,8	2,8

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Na první pohled je zcela patrný dramatický růst indexu spotřebitelských cen za oddíl Alkoholické nápoje a tabák. Tento růst byl způsoben zvýšením spotřební daně na tabákové výrobky v roce 2006, která se mírně projevovала ještě v prvním čtvrtletí roku 2007. K dalšímu zvýšení spotřební daně došlo v březnu, což se na indexu projevilo v posledním čtvrtletí roku po doprodání zásob za starou cenu.

Na růstu indexu spotřebitelských cen za oddíl Bydlení, voda, energie, paliva se opět podílel růst elektrické energie, vodného a stočného a dále také postupné zvyšování cen regulovaného nájemného. Ceny plynu opět kolísaly. I přes opětovný růst energií a nájemného se průměrný růst tohoto indexu oproti předchozímu roku zpomalil a dosáhl o 2,9 % nižší hodnoty, protože i v tomto roce česká koruna zpevňovala svůj kurz vůči dolaru a růst cen energií a tedy i indexu by tak utlumen.

Vliv zpevňování kurzu koruny vůči dolaru je patrný i při pohledu na oddíl Doprava, kde došlo pouze k mírnému růstu i přes zvyšování cen železniční dopravy a ropy na světových trzích.

Závěr roku se nesl ve znamení bouřlivého zvyšování cen téměř všech potravin, což se projevilo na růstu indexu tohoto oddílu a společně s oddíly Bydlení a Alkoholické nápoje a tabák to byl hlavní důvod zrychlení růstu průměrného meziročního indexu spotřebitelských cen, který činil 2,8 % a byl tak o 0,3 % vyšší než v roce minulém. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.6. Index spotřebitelských cen pro rok 2008

Počátek roku 2008 se nesl ve znamení silného ekonomického růstu, nicméně ten byl v dalších čtvrtletích roku výrazně utlumen z důvodu nástupu světové hospodářské a finanční krize. Rok 2008 byl i rokem dalších daňových změn, kdy u daně z přidané hodnoty se snížená sazba zvýšila z 5 % na 9 % a zvýšila se také spotřební daň na tabákové výrobky. Významnou změnou také bylo zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví.

Tyto a další změny měly na svědomí výrazný růst cen napříč celým spotřebitelským košem. Tabulka č. 7 zachycuje tyto změny.

Tab. č. 7: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2008 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	108,1	8,1
Alkoholické nápoje a tabák	109,9	9,9
Odívání a obuv	98,9	-1,1
Bydlení, voda, energie, paliva	110,3	10,3
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	100,5	0,5
Zdraví	131,4	31,4
Doprava	102,3	2,3
Pošty a telekomunikace	97,3	-2,7
Rekreace a kultura	100,8	0,8
Vzdělávání	102,7	2,7
Stravování a ubytování	107,0	7,0
Ostatní zboží a služby	104,7	4,7
Úhrn	106,3	6,3

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Konec předchozího roku nastartoval znatelné zdražování téměř všech potravin, které bylo ještě zesíleno již zmiňovaným zvýšením daně z přidané hodnoty. Růst cen potravin se tedy promítl nejen do indexu spotřebitelských cen za oddíl Potravin a nealkoholické

nápoje, ale citelně ovlivnil i oddíl Stravování a ubytování, kde výrazně rostly ceny jídel v restauracích, závodních jídelnách i školních jídelnách.

Zvýšení DPH i další růst cen energií se nepříznivě projevilo v oddílu Bydlení, kde průměrný meziroční růst indexu přesáhl desetiprocentní hranici. Na růst tohoto indexu mělo vliv také zvýšení čistého nájemného o 16,6 %, přičemž nejvíce opět vzrostlo v bytech s regulovaným nájemným, a to o více jak 25 %.

Oproti předchozím letům působil v tomto roce na zmírňování růstu spotřebitelských cen oddíl Doprava, kdy sice rostly ceny dopravních služeb v důsledku zvýšení DPH, ale naopak hlavně ke konci roku došlo k výraznému snížení cen pohonných hmot.

Na dramatický růst cen v oddílu Zdraví mělo vliv již zmiňované zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví i růst daně z přidané hodnoty.

Průměrný meziroční nárůst indexu spotřebitelských cen činil 6,3 %, přičemž největší vliv mělo zdražení bydlení, potravin a tabákových výrobků. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.7. Index spotřebitelských cen pro rok 2009

Rok 2009 přinesl prohlubování světové hospodářské a finanční krize, což se dramaticky projevilo na nepříznivých změnách hrubého domácího produktu. Pokud na konci roku 2008 činil pokles HDP 0,1 %, na konci třetího čtvrtletí roku 2009 to bylo meziročně již 4,1 %. Tento nepříznivý vývoj společně s vysokými cenami zboží a služeb z minulého roku, které slouží jako základna při výpočtu meziročních změn indexu, měl na svědomí razantní zpomalení růstu cenové hladiny. Průměrný meziroční růst cenové hladiny činil pouhé 1 % a byl tak druhý nejnižší od roku 1989.

Tabulka č. 8 ukazuje, jaká byla průměrná meziroční změna indexů spotřebitelských cen za jednotlivé oddíly spotřebního koše. Bez zajímavosti není, že některé oddíly byly v tomto roce vystaveny nezanedbatelnému růstu průměrných cen, zatímco u některých došlo k výraznému snížení. I přestože u některých oddílů změny převyšovaly pětiprocentní hranici, konečná průměrná míra změny tomu příliš neodpovídá.

Tab. č. 8: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2009 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	96,1	-3,9
Alkoholické nápoje a tabák	106,5	6,5
Odívání a obuv	97,5	-2,5
Bydlení, voda, energie, paliva	107,2	7,2
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	99,4	-0,6
Zdraví	96,8	-3,2
Doprava	94,2	-5,8
Pošty a telekomunikace	95,4	-4,6
Rekreace a kultura	99,1	-0,9
Vzdělávání	102,7	2,7
Stravování a ubytování	102,3	2,3
Ostatní zboží a služby	101,9	1,9
Úhrn	101,0	1,0

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Poměrně výrazný pokles zaznamenaly ceny hned v prvním oddíle, kdy po značném nárůstu cen potravin v roce 2008 se situace zvrátila, a v průběhu současného roku ceny klesaly. Jednalo se především o pekárenské výrobky, které byly oproti předchozímu roku levnější o 10,1 %, mléčné výrobky a sýry byly levnější o téměř 8 % a ovoce o 8,5 %.

Velkou meziroční změnu indexu zaznamenaly také tabákové výrobky, kde se jednak ještě mírně projevovaly změny v důsledku zvýšení spotřební daně v roce 2008 a také nízká cenová základna z prvních měsíců roku 2008, což se v letošních meziročních čtvrtletních změnách projevilo růstem indexu o přibližně 9 %. V posledních dvou čtvrtletích roku 2008 už byla cenová základna poměrně vysoká, proto se meziroční čtvrtletní růst zpomalil a konečná průměrná meziroční změna činila 6,5 %.

Výrazný růst lze zaznamenat v oddílu Bydlení, který je především důsledkem pokračující deregulace nájemného, kdy čisté nájemné v bytech s regulovaným nájemným se zvýšilo o více jak 27 %. Dále se zde také projevilo další zvýšení cen elektrické energie, tepla a teplé vody.

Velice mírný růst cen v oddílu Doprava v minulém roce se v tom současném přehoupl do poklesu, což byl poměrně nový jev. Ten byl způsoben poklesem cen pohonných hmot a cen dopravních prostředků.

Na celkový průměrný meziroční růst indexu spotřebitelských cen ve výši 1,0 % měl tedy největší vliv pokles cen v oddílech Potraviny a Doprava a růst cen v oddílech Alkohol a tabákové výrobky a Bydlení. Vliv ostatních oddílů byl mírný. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.8. Index spotřebitelských cen pro rok 2010

Rok 2010 se nesl ve znamení mírného oživení růstu ekonomiky. Ekonomika meziměsíčně rostla a meziroční přírůstek HDP se ke koni roku konečně přehoupl do kladných čísel. Proinfačně působily další změny v daňovém systému, kdy se zvýšily sazby daně z přidané hodnoty z 9 % na 10 %, respektive z 19 % na 20 %. Změny se týkaly i spotřební daně, ty ovlivnily ceny jak tabákových výrobků, tak i alkoholických nápojů a pohonných hmot. Nicméně výrazně protiinflačně působila snižující se domácí spotřebitelská poptávka a průměrný meziroční růst indexu spotřebitelských cen byl tak třetí nejnižší od roku 1989. Tabulka č. 9 znázorňuje, jak se měnily indexy spotřebitelských cen za jednotlivé oddíly spotřebního koše.

Tab. č. 9: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2010 – oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	101,5	1,5
Alkoholické nápoje a tabák	104,6	4,6
Odívání a obuv	97,4	-2,6
Bydlení, voda, energie, paliva	101,7	1,7
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	99,5	-0,5
Zdraví	105,2	5,2
Doprava	102,6	2,6
Pošty a telekomunikace	97,9	-2,1
Rekreace a kultura	99,0	-1,0
Vzdělávání	101,6	1,6
Stravování a ubytování	102,5	2,5
Ostatní zboží a služby	101,0	1,0
Úhrn	101,5	1,5

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Z důvodu své vysoké váhy v rámci spotřebního koše měl největší vliv na růst indexu spotřebitelských cen opět oddíl Bydlení, voda, energie, paliva, nicméně tento růst nebyl v analyzovaném roce tak výrazný, jako v letech předchozích. Důvodem byl především pokles cen energií, kdy energie elektrická zlevnila oproti roku 2009 o 2,7 % a zemní

plyn o 2,5 %. Méně výrazně také rostlo čisté nájemné, vodné a stočné, teplo a teplá voda.

Vysoký podíl na růstu indexu má bezpochyby i oddíl Alkoholické nápoje a tabák, kde byla cena většiny výrobků ovlivněna zvýšením spotřební daně od ledna 2010.

Pokud jde o oddíl Potraviny, tam zpočátku roku pokračoval pokles nastolený v minulých měsících, nicméně tato situace se v průběhu roku zvrátila, zčásti také díky zvýšení DPH a znatelnému zdražení másla a brambor. Naopak mírně poklesly oproti předchozímu roku ceny pekárenských výrobků a masa.

Oddíl Doprava byl v tomto roce vystaven značnému kolísání díky nestabilním cenám ropy na světových trzích. Další vliv mělo zvýšení spotřební daně a celkově byly pohonné hmoty o téměř 17 % dražší oproti roku předchozímu. Protiinflačně v tomto oddílu naopak působily ceny osobních automobilů, které byly nižší o téměř 12 %. Důvodem byla nižší poptávka po tomto zboží.

Pokračoval také nastolený trend poklesu cen v oddílech Odívání a obuv a snižovaly se ceny mobilních telefonů a další elektroniky. Toto snižování cen působilo na celkový průměrný meziroční index spotřebitelských cen protiinflačně. Konečný průměrný meziroční růst indexu spotřebitelských cen tedy činil 1,5 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.9. Index spotřebitelských cen pro rok 2011

Rok 2011 přinesl zpočátku další oživení ekonomického růstu, který meziročně činil více jak dvě procenta. Tento růst se však v průběhu roku zpomaloval a na konci už činil pouhých 0,6 %. Na tomto růstu měl prakticky jediný podíl čistý vývoz. Domácí poptávka spíše klesala.

V tabulce č. 10 lze vidět, jak se meziročně změnily ceny v jednotlivých oddílech spotřebního koše, kde jako tradičně nejpatrnější změny v oddílech zahrnující potraviny, alkoholické a tabákové výrobky, náklady na bydlení, dopravu a zdraví.

Tab. č. 10: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2011 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	104,6	4,6
Alkoholické nápoje a tabák	103,1	3,1
Odívání a obuv	97,8	-2,2
Bydlení, voda, energie, paliva	102,8	2,8
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,5	-1,5
Zdraví	102,9	2,9
Doprava	102,8	2,8
Pošty a telekomunikace	99,1	-0,9
Rekreace a kultura	98,1	-1,9
Vzdělávání	102,2	2,2
Stravování a ubytování	101,5	1,5
Ostatní zboží a služby	100,9	0,9
Úhrn	101,9	1,9

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

U oddílu Potraviny a nealkoholické nápoje pokračoval růst nastolený na konci předchozího roku. Vliv měly především ceny komodit potřebných pro výrobu potravin na světových trzích a proinflačně také působily dovozní ceny výrobců potravin. Největší růst postihl především mouku a pečivo, kde se pohyboval od 15,6 % za chléb až po 29,9 % za mouku.

Zásadní vliv na růst indexu spotřebitelských cen měl i oddíl Bydlení, voda, energie, paliva. Růst cen v tomto oddílu meziročně zrychlil, což bylo dáno jak růstem elektrické energie, tak nově i růstem cen zemního plynu, které meziročně vzrostly o 11,8 %. Opět také vzrostlo regulované nájemné, a to o 7,6 %.

Průměrný meziroční růst indexu za oddíl Doprava byl jako obvykle důsledkem růstu cen ropy na světových trzích, od kterých se odvíjí ceny pohonných hmot. Konkrétně cena motorové nafty v tomto roce dosáhla svého historického maxima, kdy její cena meziročně vzrostla o více než 12 %.

Protiinflačně působily tradičně oddíly zahrnující výdaje na odívání a obuv, bytové vybavení a zařízení, poštu a telekomunikaci nebo rekreaci a kulturu. I přesto však průměrný meziroční růst indexu spotřebitelských cen mírně zrychlil a dosáhl 1,9 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.10. Index spotřebitelských cen pro rok 2012

Pokud byl konec roku 2011 ve znamení mírného meziročního růstu hrubého domácího produktu, v roce 2012 se tento růst překlopil v pokles, který na konci roku činil 1,7 %. Byl způsoben především poklesem domácí poptávky a fixních investic. Pokles byl zaznamenán také u poptávky zahraniční, snížil se proto i příspěvek čistého vývozu. Tyto aspekty působily protiinflačně. Na růst meziročního indexu spotřebitelských cen měly vliv naopak další daňové změny, kdy byla zvýšena snížená sazba daně z přidané hodnoty z 10 % na 14 % a také se zde zpětně projevilo oslabování koruny vůči zahraničním měnám. Je nutno dodat, že ceny ve spotřebním koši rostly především v období na začátku roku a po jeho zbytek už zůstaly poměrně stabilní.

Tabulka č. 11 obsahuje informace o průměrné meziroční změně indexu spotřebitelských cen úhrnem a za jednotlivé oddíly.

Tab. č. 11: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2012 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	106,9	6,9
Alkoholické nápoje a tabák	102,6	2,6
Odívání a obuv	96,9	-3,1
Bydlení, voda, energie, paliva	105,0	5,0
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	98,9	-1,1
Zdraví	109,3	9,3
Doprava	102,8	2,8
Pošty a telekomunikace	97,6	-2,4
Rekreace a kultura	99,8	-0,2
Vzdělávání	102,0	2,0
Stravování a ubytování	103,8	3,8
Ostatní zboží a služby	101,9	1,9
Úhrn	103,3	3,3

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Obvyklým tahounem celkového indexu zůstal i nadále oddíl Bydlení, voda, energie, paliva, kde se zvýšení daně z přidané hodnoty odrazila na růstu prakticky všech položek. Ceny elektřiny vzrostly meziročně o 4,2 %, zemního plynu o 17,0 % a vodného o 12,0 %. Nezanedbatelnou položkou je i nájemné, kde ceny regulovaného nájemného vzrostly o dalších 12,3 %.

Jako tradičně svůj nezanedbatelný vliv měl i oddíl Potraviny a nealkoholické nápoje, kde se také významně odrazilo zvýšení daně z přidané hodnoty. Tam se ceny zvýšily na začátku roku a po zbytek roku už si s menšími výkyvy držely svou hodnotu. Za zmínku stojí meziroční nárůst cen vajec, který činil 53,6 %.

Více než 9% růst indexu lze zaznamenat u oddílu Zdraví, který byl také způsoben růstem snížené sazby daně z přidané hodnoty a zvýšením regulačního poplatku za pobyt ve zdravotnických zařízeních. Podobně byl ovlivněn také oddíl Stravování a ubytování, kde se bezpochyby projeví zvýšené ceny potravin.

Růst indexu za oddíl Doprava byl opět způsoben zvýšením cen pohonných hmot, které v průběhu roku dosáhly dalších historických maxim. Ceny osobních automobilů i nadále klesaly.

Výše popsané vlivy měly na svědomí zrychlení růstu průměrného meziročního indexu spotřebitelských cen, který v tomto roce rostl o 1,4 % rychleji oproti roku předchozímu a činil 3,3 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.1.11. Index spotřebitelských cen pro rok 2013

První čtvrtletí roku 2013 bylo ve znamení prohlubujícího se poklesu české ekonomiky, kdy meziročně pokles HDP na konci roku činil 2,4 %. Tento propad se podařilo v dalších čtvrtletích zmírnit a za celý rok 2013 nakonec činil meziroční pokles 1,1 %. Důvodem bylo snížení čistého vývozu a neustávající propad hrubé tvorby fixního kapitálu. Pokračující meziroční pokles působil na zpomalování růstu indexu spotřebitelských cen, stejně jako protiinflační působení české ekonomiky. Na růst indexu mělo naopak vliv oslabování české měny a tedy i růst dovozních cen. Ani rok 2013 se neobešel bez daňových změn. Ty se dotkly jak daně spotřební, tak i daně z přidané hodnoty.

Jak se vývoj české ekonomiky a výše uvedené aspekty dotkly jednotlivých oddílů spotřeby, je možné vidět v tabulce č. 12.

Tab. č. 12: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2013 - oddíly CZ-COICOP

Oddíl CZ-COICOP	Index spotřebitelských cen v oddílu	Průměrná meziroční změna indexu
Potraviny a nealkoholické nápoje	104,9	4,9
Alkoholické nápoje a tabák	103,6	3,6
Odívání a obuv	99,1	-0,9
Bydlení, voda, energie, paliva	101,8	1,8
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	99,0	-1,0
Zdraví	102,4	2,4
Doprava	99,3	-0,7
Pošty a telekomunikace	91,1	-8,9
Rekreace a kultura	100,3	0,3
Vzdělávání	101,4	1,4
Stravování a ubytování	102,0	2,0
Ostatní zboží a služby	101,6	1,6
Úhrn	101,4	1,4

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Tradičním tahounem růstu celkového indexu spotřebitelských cen byl opět oddíl Potravin a nealkoholické nápoje, kde se projevilo zvýšení snížené sazby DPH o 1 procentní bod na 15 % a průměrné ceny potravin se za rok 2013 zvýšily o 4,9 %, z toho ceny zeleniny o 21,0 % a ceny brambor o 70,8 %.

Meziroční růst zpomalil u oddílu Bydlení, voda, energie, paliva, kde se sice také projevilo zvýšení daně z přidané hodnoty, nicméně růst cen položek v tomto oddíle byl zpravidla pomalejší oproti předchozímu roku a ceny zemního plynu byly dokonce meziročně o 3,4 % nižší.

V lednu 2013 došlo ke zvýšení spotřební daně u tabákových výrobků, což se projevilo mezičtvrtletními růsty indexu v tomto oddíle. Na průměrný meziroční růst indexu měl vliv také růst cen piva, který začal v posledním čtvrtletí předchozího roku.

Výrazný pokles cen lze naopak zaznamenat u oddílu Pošty a telekomunikace, což je důsledek plošného snižování cen za služby mobilních operátorů. Tento index měl tedy významný protiinflační vliv na celkový index.

Dalším oddílem s protiinflačním vlivem byl v tomto roce překvapivě oddíl Doprava, kde průměrné ceny pohonných hmot od posledního čtvrtletí předchozího roku převážně klesaly. V létě tohoto roku sice dočasně rostly, ale tento růst se opět překlopil v pokles, což vyústilo v průměrnou meziroční změnu indexu o -0,7 %.

Vliv ostatních oddílů byl spíše mírný a průměrný meziroční růst indexu spotřebitelských byl nižší o 1,9 % a činil 1,4 %. (Analýzy, komentáře, 2012; Zprávy o inflaci, 2014)

3.2. Zhodnocení celkového vývoje v období 2003 až 2013

Celé sledované období bylo poměrně různorodé. Jeho první polovina byla ve znamení zrychlování ekonomického růstu, který však byl doprovázen stabilním růstem indexu spotřebitelských cen, protože jako protiváha ekonomického růstu a rostoucí domácí poptávky zde působily konkurenční tlaky ze strany zahraničních dovozců, které byly ještě umocněny vstupem České republiky do Evropské unie, a také dlouhodobého zpevňování kurzu české koruny vůči zahraničním měnám. V roce 2008 však přišlo vystřízlivění, kdy se začaly projevovat následky celosvětové hospodářské a finanční krize, které uvrhly Českou republiku do recese. Krize způsobila propad především domácí poptávky, což by samo o sobě mělo výrazný protiinflační vliv, nicméně jako protisíla zde působily rostoucí ceny ropy na světových trzích, které se promítaly do cen velkého množství předmětů konečné spotřeby, a také oslabující koruna. Celé sledované období bylo navíc protkáno značným množstvím daňových změn, které ve většině případů ceny zboží a služeb zvyšovaly, takže i přes silné protiinflační tlaky se v České republice nikdy nesnížila cenová hladina. Tabulka č. 12 shrnuje průměrné meziroční změny indexu spotřebitelských cen za celé sledované období. (Český statistický úřad, 2012; Česká národní banka, 2014)

Průměrná roční míra změny indexu spotřebitelských cen za sledované období činila 1,68 %.

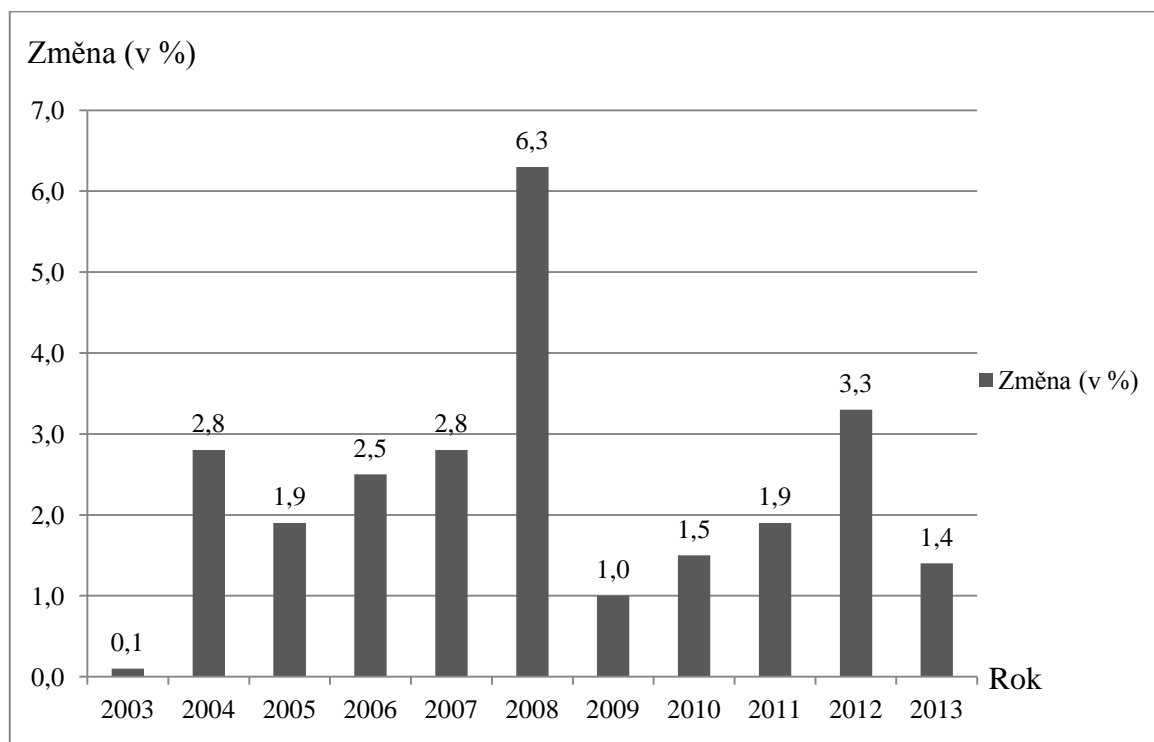
Tab. č. 13: Průměrná meziroční tempa růstu indexu spotřebitelských cen 2003 - 2013

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Změna (v %)	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3	1,4

Zdroj: ARAD – Systém časových řad, Česká národní banka

Pro lepší představu o zrychlování či zpomalování růstu průměrné meziroční míry indexu spotřebitelských cen je přiložen sloupcový graf s vývojem jeho změn, viz obrázek č. 1.

Obr. č. 1: Změny průměrného meziročního indexu spotřebitelských cen (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování, 2014

4. Mezinárodní srovnání přístupů k tvorbě cenových ukazatelů

V předchozím textu bylo řečeno, že v zásadě nejvýznamnějším cenovým indexem je index spotřebitelských cen, protože spotřeba domácností činí převážnou část hrubého domácího produktu. Proto bude následující část práce zaměřena na srovnání indexů spotřebitelských cen různých zemí, popř. mezinárodních společenství s těmi, jaké známe v České republice.

Rozdíly mezi indexy spotřebitelských cen různých zemí mohou být v praxi značné, přestože v posledních letech dochází ke snahám tyto rozdíly eliminovat. Rozdíly vyplývají z rozdílných účelů sestavování těchto indexů nebo jiných metodik a konceptů, které mohou být nevhodné pro vyjádření čisté inflace.

Mezi nejvýznamnější otázky, se kterými se při sblížení cenových ukazatelů různých zemí můžeme setkat a se kterými je potřeba patřičně se vyrovnat, patří např.:

- dotované zdravotnictví a vzdělávání,
- vlastní bydlení,
- vzorec použitý pro výpočet cenového indexu,
- geografické a populační pokrytí, aj.

Zdravotnictví a vzdělávání je problematické, protože v každé zemi je participace obyvatelstva na těchto výdajích jiná. Někde jsou tyto výdaje plně dotované státem, jinde se občané podílejí pouze částečně, např. formou regulačních poplatků, a v některých zemích je potřeba si zdravotnickou péči nebo vzdělání hradit plně ze svého, což může být zohledněno při konstrukci cenových indexů, kde se tyto náklady buď vyloučují, nebo naopak započítávají.

Vlastnické bydlení je poměrně horké téma a nebylo zatím dosaženo shody, zda by se mělo nějakým způsobem zohledňovat v indexu spotřebitelských cen. Metodiky národních statistických úřadů v této otázce zaujímají různé postoje. V některých zemích se do indexu spotřebitelských cen zahrnuje imputované nájemné, což je hypotetické nájemné placené vlastníkem nemovitosti, jinde se zahrnují pouze úroky z hypoték a někde jsou veškeré výdaje na vlastní bydlení z indexu vyloučeny úplně.

Pokud jde o geografické a populační pokrytí, některé země do indexu zahrnují veškeré výdaje na svém území, ať už jde o výdaje domácího obyvatelstva nebo turistů, kdežto

jinde naopak zahrnují výdaje rezidentů bez ohledu na to, v jaké zemi se zdržují. (Eurostat, 2004)

4.1. Evropská unie

Pro státy Evropské unie a některé další země Eurostat zjišťuje tzv. harmonizované indexy spotřebitelských cen. Pojem harmonizovaný v tomto případě znamená, že pro všechny vybrané země se indexy sestavují na základě stejného přístupu a jednotného souboru definic a pravidel. Je však potřeba dodat, že národní statistické úřady sestavují nadále i vlastní indexy spotřebitelských cen, které se mohou metodicky lišit od těch harmonizovaných, nicméně velkou část těchto pravidel přebírají. (Indexy spotřebitelských cen, 2014)

V rámci procesu harmonizace byly postupně nastaveny standardy, které pokrývají základní aspekty výpočtu harmonizovaných indexů v potřebné kvalitě, a které se ještě dále upřesňovaly. Tyto standardy se týkají:

- pokrytí cenovými indexy,
- vypořádání se s novými službami a výrobky na trhu,
- postupů pro výpočet základních agregátů,
- základních pravidel pro kvalitativní očišťování,
- výběru reprezentantů,
- chybějících informací o cenách některého z reprezentantů,
- klasifikace spotřeby.

Harmonizovaný index pokrývá veškeré „peněžní výdaje domácností na konečnou spotřebu“. Z uvedeného pojmu jako takového vyplývají některé praktické důsledky. Významné je například to, že do indexu se nezapočítává imputované nájemné, tedy hypotetické nájemné, které by vlastník nemovitosti platil, kdyby nemovitost nebyla v jeho vlastnictví. Výpočet imputovaného nájemného je poněkud složitější a zahrnuje různé aspekty, nicméně taková je jeho základní myšlenka. Nejedná se o peněžní výdaj domácnosti, tudíž není do indexu zahrnut. V České republice se však s touto položkou ve spotřebitelském koši počítá, nicméně ne pro všechna schémata. Index spotřebitelských cen za domácnosti důchodců tuto položku nemá, zohledňuje se tím ekonomická situace sledované skupiny domácností. Harmonizovaný index také využívá „domácího pojetí“, pokud jde o otázku geografického a populačního pokrytí. Zahrnuje

veškerou spotřebu domácností rezidentů i nerezidentů, kdežto v České republice je index od spotřeby nerezidentů očištěn. Z harmonizovaného indexu jsou také vyloučeny různé speciální poplatky a daně vládě, u kterých plátce na oplátku neobdrží zboží nebo službu, a také úroky a bankovní poplatky, které jsou zařazeny mezi finanční náklady, nikoliv mezi konečnou spotřebu.

Evropská unie dělí konečnou spotřebu domácností stejně jako Česká republika, tedy podle klasifikace COICOP. Kromě hlavního harmonizovaného indexu tedy sestavuje i sub-indexy pro všech 12 hlavních oddílů spotřeby a některé další sub-indexy, jako například:

- harmonizovaný index spotřebitelských cen bez energií,
- harmonizovaný index spotřebitelských cen bez energií, jídla, alkoholických a tabákových výrobků,
- harmonizovaný index spotřebitelských cen bez nezpracovaných potravin,
- harmonizovaný index spotřebitelských cen bez energií a sezónního zboží,
- harmonizovaný index spotřebitelských cen bez tabákových výrobků, aj.

Spotřeba je rozdělena podle příslušné klasifikace, nicméně další složení spotřebitelských košů jednotlivých zemí se liší, a to tak, aby co nejdříve odrážely spotřebu domácností na svém území.

Existuje mnoho způsobů využití harmonizovaných indexů spotřebitelských cen, z nichž některé už v této práci byly zmíněny, nicméně hlavním důvodem jeho vzniku byla potřeba sledování cenové stability v eurozóně, sledování inflace jako kritéria pro vstup do měnové unie a co nejlepší srovnatelnost vývoje cenové hladiny v mezinárodním měřítku. (Eurostat, 2004)

4.2. Spojené státy americké

Indexy spotřebitelských cen, které na území Spojených států amerických (USA) zjišťuje Úřad pro statistiku práce, jsou založeny na myšlence indexu životních nákladů, často je tedy zejména obyvatelstvem považován za samotný index životních nákladů. Nicméně je potřeba mezi těmito indexy rozlišovat, neboť index spotřebitelských cen, jak bylo již řečeno dříve, vyjadřuje všeobecnou změnu spotřebitelských cen mezi dvěma obdobími a pokrývá téměř výlučně peněžní výdaje obyvatelstva na každodenní život. Index životních nákladů v USA naopak odpovídá na otázku „Jak se změnily náklady

(v aktuálních spotřebitelských cenách) na dosažení předem stanovené minimální životní úrovně vzhledem k základnímu období?“. Index životních nákladů ve své nejširší formě také zahrnuje nepeněžní faktory, jako je např. kvalita vzduchu nebo úroveň kriminality v dané oblasti. Jedná se tedy o komplexní index pokrývající všechny aspekty života, kdežto cílem indexů spotřebitelských cen je pouze poskytnout informace o změnách spotřebitelských cen.

Americký Úřad pro statistiku práce každý měsíc zveřejňuje tři základní sady cenových indexů, kterými jsou:

- indexy spotřebitelských cen pro všechny spotřebitele na území měst (zkráceně CPI-U),
- indexy spotřebitelských cen pro osoby pracující za mzdu a administrativní pracovníky na území měst (zkráceně CPI-W),
- zřetěžené indexy spotřebitelských cen pro všechny spotřebitele na území měst (zkráceně C-CPI-U). (The Consumer Price Index, 2007)

Při bližším pohledu na osoby, které jsou zahrnuty nebo naopak vyloučeny z těchto indexů, jsou patrné kulturní a jiné odlišnosti oproti České republice. Index spotřebitelských cen všech spotřebitelů na území měst pokrývá přibližně 87 % americké populace, jedná se o obyvatele městských a metropolitních oblastí zahrnující jak zaměstnané osoby, tak podnikatele, chudé obyvatele, nezaměstnané nebo osoby v důchodu. Ve zdejší společnosti však žije značný podíl obyvatel, kteří žijí na farmách mimo městské oblasti nebo slouží v ozbrojených silách. Spotřeba těchto lidí není do indexu zahrnuta, stejně jako spotřeba lidí umístěných ve věznicích nebo různých ústavech. (The Consumer Price Index, 2007)

Pro hrubou představu vývoje indexu spotřebitelských cen pro tuto skupinu obyvatel uvádíme tabulku č. 14, která obsahuje průměrná meziroční tempa růstu. Zajímavý je rok 2009, kde pravděpodobně vlivem hospodářské a finanční krize a snižující se domácí poptávky došlo k deflaci, tedy k meziročnímu poklesu spotřebitelských cen.

Tab. č. 14: Průměrná meziroční tempa růstu indexu CPI-U v letech 2003 - 2013

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Změna (v %)	2,3	2,7	3,4	3,2	2,8	3,8	-0,4	1,6	3,2	2,1	1,5

Zdroj: CPI Annual and Semi-Annual Averages, U. S. Bureau of Labour Statistics

Druhý jmenovaný index zahrnuje spotřebu těch domácností v městských a metropolitních oblastech, kde alespoň polovina příjmu domácnosti pochází z administrativních povolání nebo povolání oceněných mzdou a minimálně jeden člen domácnosti musí být zaměstnán alespoň 37 týdnů za posledních 12 měsíců v příslušném zaměstnání. Zajímavostí je to, že tato povolání nezahrnují například manažerské nebo technické pracovníky a samostatně výdělečné osoby. (The Consumer Price Index, 2007)

Opět pro představu, jak se vyvíjely ceny zboží a služeb spotřebovávaných touto skupinou obyvatel, je možno nahlédnout do tabulky č. 15. Vývoj je v zásadě podobný jako u předchozí skupiny obyvatel, včetně již zmíněného roku 2009, kdy došlo k poklesu cenové, který byl pro tuto skupinu obyvatel ještě výraznější.

Tab. č. 15: Průměrná meziroční tempa růstu indexu CPI-W v letech 2003 - 2013

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Změna (v %)	2,2	2,6	3,5	3,2	2,9	2,9	-0,7	2,1	3,6	2,1	1,4

Zdroj: CPI Annual and Semi-Annual Averages, U. S. Bureau of Labour Statistics

V kapitole 2.1 bylo řečeno, že na území České republiky se zjišťují sub-indexy pro různé příjmové skupiny, protože struktura spotřeby se u těchto domácností liší. Proto určitě stojí za zmínku, že ve Spojených státech amerických indexy pro různé příjmové skupiny, jako jsou domácnosti v nízkopříjmovém pásmu nebo domácnosti důchodců, vznikají pouze na experimentální bázi. Zkonstruovat tyto indexy je natolik složité, že poskytují pouze omezené informace a nedá se prakticky zjistit, která podskupina domácností platí za zboží a služby více a která méně, zjistit se dá pouze to, zda-li u dané podskupiny rostly spotřebitelské ceny rychleji nebo pomaleji než u podskupiny jiné. (Frequently Asked Questions, 2013)

Úřad pro statistiku práce tedy pro účely sestavení tří sad indexů spotřebitelských cen nedělí obyvatelstvo podle jejich životní úrovně, ale podle místní příslušnosti nebo podle velikosti oblasti podle počtu obyvatel. Měsíční indexy jsou sestavovány na celonárodní úrovni a dále se také sestavují pro čtyři hlavní americké regiony, na které je celé území Spojených států amerických rozděleno.

Jedná se o tyto regiony:

- severovýchodní region,
- středozápadní region,
- jižní region,
- západní region.

Každý měsíc se také zveřejňují indexy podle následující klasifikace:

- metropolitní oblasti s více než 1,5 milionu obyvatel,
- metropolitní oblasti s méně než 1,5 milionu obyvatel,
- nemetropolitní městské oblasti.

Mimo výše uvedené indexy se sestavují každý měsíc také ukazatele pro tři hlavní metropolitní oblasti s centry ve městech Chicago, Los Angeles a New York a méně často také indexy pro další oblasti.

Spojené státy americké nevyužívají pro členění konečné spotřeby klasifikaci COICOP, ale podle U.S. Bureau of Labour Statistics (2013) mají vlastní strukturu s osmi hlavními oddíly:

- potraviny a nápoje (včetně stravování v restauracích),
- bydlení,
- oblečení a doplňky,
- doprava (včetně nákladů na pořízení nového vozidla),
- zdravotní péče (např. služby psychiatrů),
- rekreace,
- vzdělávání a komunikace,
- další zboží a služby (včetně tabákových výrobků).

Oproti harmonizovaným indexům sestavovaným Eurostatem je největší rozdíl v tom, že americké indexy spotřebitelských cen zahrnují v oddílu Bydlení imputované nájemné.

Využití takto sestavených cenových indexu je poměrně široké. Ve Spojených státech je uzákoněn vliv indexů spotřebitelských cen na některé platby obyvatelstvu. Je využíván k úpravě plateb sociálního zabezpečení a jiných forem státní podpory, jako jsou např. potravinové lístky. Také se podle něj upravují mzdy některých pracovníků. Má dále vliv na velikost příjmu obyvatel, kteří pracovali v armádě nebo pro federální civilní služby a

jsou nyní ve výslužbě. Tak jako v jiných zemích, i zde se ukazatel využívá k indexování kolektivních smluv mezi zaměstnanci a zaměstnavateli.

Indexy spotřebitelských cen dále slouží k očišťování některých dalších ukazatelů od inflace, jako například velikost maloobchodních prodejů, výdělků zaměstnanců a některé složky národních účtů. Slouží tedy i ke stanovení kupní síly obyvatel. (Frequently Asked Questions, 2013)

4.3. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

Jedná se o mezivládní organizaci, která má za úkol koordinovat především ekonomickou spolupráci 34 členských zemí, mezi které patří i Česká republika. Z toho vyplývá nutnost sledování hlavních ekonomických ukazatelů, tedy i indexů spotřebitelských cen.

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) sama o sobě tyto indexy nesestavuje, ale pouze zveřejňuje a vyhodnocuje. Nicméně se zabývá metodikou pro sestavování těchto indexů, nikoliv však pro potřeby sestavování samotného, ale pro informování vlád a veřejnosti o metodikách používaných ve všech členských zemích. Protože jak bylo řečeno v předchozích kapitolách, různé aspekty sestavování indexů se řeší různými způsoby, takže právě analýzy OECD nabízejí přehledně sestavené informace o odlišnostech jednotlivých národních metodik. Samozřejmě v době existence harmonizovaných indexů spotřebitelských cen se může zdát publikování takových analýz zbytečným, nicméně je potřeba brát v úvahu, že mezi členské země OECD patří mnoho vyspělých ekonomik, které leží mimo evropský kontinent. A právě tyto analýzy pomáhají vládám při posuzování srovnatelnosti zveřejňovaných indexů spotřebitelských cen dalšími zeměmi. (Main Economic Indicators, 2002)

4.4. Organizace spojených národů

Organizace spojených národů (OSN) prostřednictvím své odborné organizace nazvané Mezinárodní organizace práce sleduje ekonomický vývoj všech členských zemí, tedy i vývoj indexů spotřebitelských cen. V zásadě se dá říci, že metodika se výrazně neliší od té, kterou zveřejňuje OECD. Právě naopak, tyto a další mezinárodní organizace zpravidla na metodickém postupu spolupracují, aby byla zajištěna co nejlepší srovnatelnost dat. Podobně jako u OECD, Organizace spojených národů sama nesestavuje indexy spotřebitelských cen, ale pouze zveřejňuje indexy sestavené

národními statistickými úřady. Jedná se o základní index spotřebitelských cen podle klasifikace COICOP a dále index spotřebitelských cen pro potraviny a nealkoholické nápoje. Jsou zveřejňovány ročně, čtvrtletně a měsíčně, pokud jsou data dostupná. Tato data se zveřejňují pro každou členskou zemi a OSN zároveň poskytuje jednoduchý přehled, díky kterému mají vlády a veřejnost rychlé informace o tom, jak se liší metodiky daných zemí, a mohou tak posoudit srovnatelnost daných indexů. (ILOSTAT Database, 2013)

5. Aktuální problémy harmonizovaných indexů spotřebitelských cen

V kapitole 3.1 věnované základním informacím o harmonizovaných indexech spotřebitelských cen sestavovaných pro členské země EU a některé další země jsme zmínili, že proces harmonizace sjednocuje metody a přístupy pro sestavování těchto cenových indexů. Nicméně proces harmonizace je prakticky nikdy nekončící proces, protože chování spotřebitelů se mění jak v čase, tak i místě, což může především v tak rozsáhlém společenství, jakým Evropská unie bezesporu je, způsobit problémy při sestavování jednotných indexů. Zejména je pak ohrožena jejich srovnatelnost, a tedy i hlavní důvod, proč jsou harmonizované indexy vůbec sestavovány. Pro zajištění co nejlepší srovnatelnosti a zároveň co nejuvěrnější zachycení změn ve spotřebitelském chování probíhá intenzivní diskuse mezi národními statistickými úřady, uživateli výsledných indexů (např. Evropská centrální banka, národní centrální banky či Evropská komise) a dalšími experty o tom, jak nakládat s určitými situacemi vznikajícími při konečné spotřebě. Různé případy chování spotřebitelů totiž mohou jednotlivé národní statistické úřady při sběru dat nebo ve svých cenových indexech ošetřovat různě. Výsledkem těchto diskusí jsou tak zpravidla doporučení, kterými by se kromě Eurostatu měly řídit právě národní statistické úřady jakožto producenti vstupních dat i cenových indexů. V horizontu následujících dvou let jsou připravena pravidla pro implementaci týkající se následujících oblastí:

- Slevy a jejich ošetření v rámci harmonizovaných indexů spotřebitelských cen
- Nákupy na internetu a jejich ošetření v rámci harmonizovaných indexů spotřebitelských cen
- Nájemné a jejich ošetření v rámci harmonizovaných indexů spotřebitelských cen

Slevy a nájemné jsou pojmy, se kterými se setkáváme poměrně běžně, nicméně existuje mnoho druhů slev, stejně tak existuje více druhů nájemného a také existuje více metod, jak je zahrnout do cenových indexů, popř. zda-li je vůbec do cenových indexů zahrnovat. Tato doporučení mají tedy za úkol především sjednotit postupy, pomocí kterých jsou ceny za nájemné a ceny po slevách zahrnuty do harmonizovaných indexů spotřebitelských cen. Naopak nákupy na internetu vstoupily do života spotřebitelů ve větší míře až v posledních letech a jejich obliba roste každým rokem. Proto je potřeba tento typ spotřeby taktéž zohlednit v cenových indexech a zároveň stanovit jednotný postup pro jejich ošetření. (Wiki For Consumer Price Recommendations, 2014)

Následující kapitoly se tedy podrobněji zaměří na různé problémy vznikající při ošetřování cen ve výše uvedených segmentech spotřeby a popíší konkrétní doporučení, která budou aplikována v praxi. Tyto kapitoly bezesporu také odhalí, že ačkoliv bylo sestavování cenových indexů v teoretické rovině popsáno jako poměrně jednoduchý a logický proces, v praxi je možno se setkat s množstvím různých překážek a odlišností, které nakonec jejich tvorbu velice ztěžují.

5.1. Ošetření slev

Slevy jsou důležitou součástí cenové politiky maloobchodníků a jsou také významné pro spotřebitele, kteří mají v úmyslu nakupovat. Jejich rozšíření je takové, že prakticky nepřipadá v úvahu je z cenových indexů vyloučit.

Až doposud existovaly metody, jak s cenami po slevách nakládat. Nicméně v současné době je potřeba je přehodnotit, protože stále větší množství cen je zjišťováno pomocí datových skenerů (např. zařízení pro čtení EAN kódů), navíc lze očekávat, že podíl takto získaných dat i nadále poroste. Pomocí tohoto způsobu zjišťování cen lze navíc zjistit i transakční ceny. Transakční cenou je v tomto smyslu myšlena cena výrobku definovaného podle European Article Number (EAN) – tato cena se získá jako podíl celkové hodnoty daného typu výrobku a počtu kusů daného typu výrobku za dané období. Tyto transakční ceny mohou být také zahrnuty do cenových indexů.

Můžeme si tedy položit otázku, jaké zde existují problémy s používáním starších metod jako průzkumy terénu a získávání dat od respondentů, a jaké naopak nově vznikají s využíváním novějších technologií. Na jedné straně tradiční postupy sbírání dat prakticky neumožňují zahrnout ceny po slevách na základě různých kupónů nebo věrnostních (členských) karet a respondenti obvykle uvádějí pultové ceny výrobků a nezahrnují žádné z výše uvedených slev. Na druhé straně, transakční ceny, které mnohé státy zahrnují do sesbíraných dat, prakticky vylučují možnost nezahrnout takové typy slev, které by zahrnuty být neměly (např. diskriminační slevy). Dalším problémem je způsob využívání datových skenerů. Některé národní statistické úřady je využívají výše popsaným způsobem, tedy využívají transakční ceny. Jiné naopak datové skenery využívají pro zjišťování pultových cen, v tom případě se jedná o stejné ceny, jaké jsou získány pomocí tradičních metod. Tím vzniká situace, kdy se problémy ještě kombinují, protože se zde jedná o ceny získané pomocí datových skenerů, ale obsahují transakční i pultové ceny.

Výše uvedené problémy budou v budoucnu vyřešeny pomocí nového způsobu zahrnování slev do konečné ceny výrobku, která je následně použita při sestavování cenového indexu. Takto získaná data budou také co nejméně postižena metodou, jakou jsou získána. Například v případě klasických slev může být snížení ceny daného výrobku vzato v úvahu pouze tehdy, je-li kupujícímu toto snížení známo v době provádění nákupu. V praxi se lze setkat se snížením cen, které se týkají pouze omezené skupiny domácností (tzv. diskriminační slevy). V takovém případě se budou zahrnovat pouze tehdy, budou-li mít významný vliv na konečnou cenu výrobku. Při nákupech se lze také často setkat se stimuly ve formě určitého bonusu, kdy není poskytována sleva z ceny výrobku, ale např. při nákupu dvou kusů spotřebitel obdrží třetí kus zdarma. Tyto „slevy“ se naopak budou zahrnovat pouze tehdy, jsou-li malého rozsahu. V takovém případě bude možno od ceny výrobku odečíst tržní hodnotu obdrženého bonusu, pokud je známa. Tyto nabídky prodejců jsou zpravidla časově omezené a proto v případě stažení nabídky prodejce bude potřeba hodnotu bonusu opět přičíst k ceně výrobku. V praxi se lze setkat i udělením množstevní slevy na budoucí nákup, která je udělena jako bonus k aktuálnímu nákupu. Tyto slevy budou do cenových indexů zahrnuty pouze tehdy, budou-li uděleny v určitém časovém období po nákupu a očekává-li se, že budou výrazněji ovlivňovat nakoupené množství. A konečně, v úvahu by měly být brány například i přirážky stanovené v době nákupu za nezaplacení ve stanovené lhůtě.

Tato konečná doporučení byla zveřejněna v lednu 2014 a se zavedením těchto doporučení do praxe se počítá k 1. lednu 2015. (Wiki For Consumer Price Recommendations, 2014)

5.2. Ošetření nákupů na internetu

Nakupování na internetu znamená nákup nebo prodej zboží a služeb přes elektronická média, jako jsou internet nebo jiné počítačové sítě. V roce 2013 byl podíl nákupů na internetu asi tři procenta a objem těchto nákupů v posledních letech rostl ročně o více než 10 %. Wiki For Consumer Price Recommendations (2014) uvádí tyto výhody u nákupů prováděné přes elektronická média (seřazeny podle důležitosti):

- úspora času,
- větší rozmanitost nabízených produktů,
- snadné porovnávání cen,

- pohodlí domova,
- nižší ceny.

V roce 2012 uvedlo 45 % osob v Evropském hospodářském prostoru, že minimálně jedenkrát za uplynulých 12 měsíců provedlo nákup na internetu. Navíc obrat z elektronického obchodování činí v průměru 15 % z celého obratu podniku, význam je tedy nezanedbatelný. Navíc z výše uvedeného seznamu je patrné, že dvě položky mají přímou souvislost s cenou, tudíž provádění internetových nákupů se musí určitým způsobem odrazit v cenové hladině, a proto i zohlednit v cenových indexech.

Jak je vlastně nákup na internetu definován ve vztahu k harmonizovaným indexům spotřebitelských cen? Jedná se o nákup nebo prodej zboží či služeb provedený přes počítačovou síť, a to metodami a nástroji určenými pro tyto činnosti. Zboží a služby jsou objednány pomocí těchto metod a nástrojů, ale placení a dodání zboží či služeb nemusí být prováděno on-line. Nakupujícím je vždy domácnost, prodávajícím naopak domácnost není. Existují zde i případy, kdy domácnost provede objednávku zboží či služeb pomocí telefonního hovoru, zasláním dopisu nebo e-mailu. Tyto nákupy jsou pro účely harmonizovaných indexů spotřebitelských cen považovány za nákupy na internetu.

Nakupování na internetu odstraňuje mnohé bariéry a naopak zde vznikají i další náklady. Vzniká zde tedy více otázek, na které je potřeba odpovědět:

- Jak se vyrovnat s nákupy domácností od zahraničních obchodníků?
- Je zboží ošetřováno jinak než služby?
- Jak se vyrovnat se streamovacími a stahovacími službami?
- Jak se vyrovnat s dodatečnými náklady vzniklými při nákupu přes internet?
- Jak získat spolehlivé váhy pro internetové nákupy?
- Jak provádět sbírání dat?

Na všechny tyto otázky by měla být nalezena taková odpověď, aby byla v souladu se stávajícími regulacemi, respektive aby byly zachovány principy sestavování cenových indexů.

Harmonizované indexy spotřebitelských cen jsou sestavovány na základě cen zboží a služeb dostupných k nákupu na území daného členského státu. Takové je jedno z pravidel při jejich sestavování. Logický důsledek je tedy, že každý internetový nákup

bude přiřazen zemi spotřebitele, který tento nákup provedl. Toto přiřazení bude provedeno na základě adresy místa doručení. Jedná se také v praxi o nejproveditelnější řešení situace.

Komplikace nastávají také v případě rozlišování zboží a služeb. Konceptuálně, zboží je možné zakoupit, zaplatit a zároveň spotřebovat ve stejném okamžiku. U služeb je tomu jinak, ceny služeb zahrnuté do cenových indexů jsou ceny v době, kdy je možné začít jejich spotřebu. Předpokládá se tady určitá prodleva mezi zakoupením a zaplacením služby a vznikem možnosti její spotřeby. To znamená, že při zakoupení a zaplacení služby se spotřebitel může nacházet na jednom místě a v době, kdy může začít tuto službu využívat, se už může nacházet na místě jiném. Tento problém samozřejmě vzniká i v případě nákupu zboží a služeb přes internet. Příkladem může být zajištění dopravy při přicestování z domovské země do země jiné. Spotřebitel na internetu ze svého domova zakoupí a zaplatí dopravu z letiště do hotelu v navštívené zemi. Nicméně tuto službu začne spotřebovávat až v okamžiku příletu do cílové země. Bylo tedy potřeba přijmout jednotný postup při ošetřování takovýchto situací. Nákupy služeb nakoupených přes internet tedy nebudou přisouzeny zemi, kde se spotřebitel nacházel v době jejich nákupu, ale té zemi, ve které započal jejich spotřebu.

V případě internetových nákupů rozlišujeme kromě zboží a služeb ještě další kategorii, tou je stahování a streamování elektronických knih a novin, hudby, počítačových her a softwaru. Tyto produkty můžeme definovat jako nefyzické zboží, které má ve většině případů svůj fyzický protějšek. Vzhledem k povaze nákupu a spotřeby tohoto zboží zde vzniká další výzva, protože země nákupu ani spotřeby není skutečně známa. V tomto případě se zde proto bude uvažovat rezidentský princip, tedy nákup bude přiřazen zemi, kde má spotřebitel trvalé bydliště, i když se může dočasně nacházet v zemi jiné.

Další otázkou k zodpovězení je zacházení s dodatečnými náklady při nakupování na internetu. Jsou to takové náklady, které jsou účtovány navíc k inzerované ceně produktu (např. náklady na dopravu, balné,...). Zpravidla jsou také vyšší než náklady vznikající při nákupu v obchodě. V praxi se tato problematika bude řešit tak, že pokud lze tyto náklady přiřadit ke konkrétnímu výrobku, bude jeho cena pro potřebu cenových indexů navýšena o tyto dodatečné náklady. V případě, že je objednáváno více druhů zboží či služeb, musí se tyto náklady zahrnout jinde.

Posledním problémem je stanovení vhodných vah a způsobu získávání cen reprezentantů. V zásadě je možné váhy stanovit pouze na základě průzkumu rozpočtu domácností ohledně internetových nákupů v členění podle skupin výrobků a služeb podle klasifikace COICOP. Další data mohou být získána například z plateb kreditními či debetními kartami. Stanovit způsob získávání relevantních dat může být také obtížné, protože mnoho internetových prodejců nemusí být známých danému statistickému úřadu, proto metody získávání budou více pružné, bude potřeba provádět průzkumy ohledně internetových nákupů a spolupracovat s oborovými organizacemi, které mají potřebné znalosti v dané oblasti internetového obchodování.

Tato konečná doporučení byla zveřejněna v lednu 2014 a se zavedením těchto doporučení do praxe se počítá k 1. lednu 2016. (Wiki For Consumer Price Recommendations, 2014)

5.3. Ošetření nájemního bydlení

Trh s nájemním bydlením je napříč celou Evropskou unií velice rozmanitý a je určován mnoha aspekty, jako jsou odlišné tržní podmínky s ohledem na typ bydlení nebo kvalitu bydlení. Odlišné jsou také způsoby, jakým je nájemní bydlení zohledňováno v národních cenových indexech. Cílem těchto doporučení je sjednotit národní metodiky pro sestavování indexů a upřesnit metodiku unijní.

V klasifikaci CZ-COICOP je nájemné zmiňováno, respektive zahrnuto na více místech:

- 04 Bydlení, voda, energie, paliva
  - 04.1 Nájemné z bytu
    - 04.1.1 Nájemné placené nájemníky za první (hlavní) bydliště
    - 04.1.2 Ostatní nájemné
- 11 Stravování a ubytování
  - 11.2 Ubytovací služby
    - 11.2.0 Ubytovací služby

Je proto potřeba upřesnit, že doporučení pokrývají pouze oddíl Bydlení, voda, energie, paliva.

První problém nastává už tehdy, kdy je potřeba stanovit pro nájemní bydlení správný oddíl spotřeby. Oddílem spotřeby se rozumí transakce týkající se nabízených produktů, které na základě společných vlastností mají sloužit společnému účelu v tom

smyslu, že jsou na trh uváděny převážně k využití v podobných situacích, mohou být do značné míry popsány společnou specifikací a mohou být spotřebiteli považovány za ekvivalentní. Je tedy patrné, že pronajaté bydlení nerespektuje některé z výše uvedených podmínek. Různé typy bydlení mohou být natolik odlišné, že nemohou být prakticky popsány společnou specifikací a tedy je nemohou spotřebitelé považovat za ekvivalentní. Řešením by mohl být jediný jednotný návrh pro definování oddílu spotřeby, nicméně trhy v jednotlivých zemích se mohou natolik lišit, že takové řešení nepřipadá v úvahu a takto sestavený index by ani nebyl kvalitní. Mohli bychom například z růstu cen bytů v městských panelových domech usuzovat stejný růst cen pro volně stojící domky v mimoměstských oblastech? Pravděpodobně ne. Vhodným řešením by tedy mohlo být rozvrstvení oddílu a to podle několika kritérií:

- typ bydlení (byt, řadový domek, volně stojící dům),
- velikostní kategorie,
- tržní, sociální nebo regulované nájemné.

Vrstvy by měly být stanoveny tak, aby u reprezentantů dané vrstvy byl homogenní vývoj nájemních cen, zatímco mezi vrstvami tento vývoj může být heterogenní – v zásadě to je i důvod pro stratifikaci – vystihnout co nejpřesněji změny u různých typů bydlení. Rozvrstvení by mělo proběhnout na regionální úrovni, kde jsou k dispozici podrobné informace o místech k bydlení, a výběr reprezentantů by měl zahrnovat všechny regiony v dané zemi. Stanovené vrstvy by měly být váženy podle jejich podílu na spotřebě.

Po stanovení vrstev je potřeba získat zdroj dat, odkud bude možno čerpat informace o cenách reprezentantů. V zásadě jsou tady tři základní možnosti, odkud bude možno čerpat:

- seznam obytných jednotek (adres),
- seznam domácností,
- seznam pronajímatelů.

Seznam adres je v mnoha zemích možno získat z katastrálních úřadů nebo při sčítání lidu. Výhodou bezesporu je, že databáze katastrálních úřadů už často obsahují některé detailní informace, jako je typ bytu, velikost nebo typ regionu. Nevýhodou naopak může být absence informací o tom, zda-li je daná jednotka pronajata nebo obsazena

svým vlastníkem. Dále také může obsahovat pouze informace o budově jako celku, ale mohou chybět informace o jednotlivých bytech v budově.

Výhodou seznamu domácností může být praktické řešení, neboť data mohou být získána z národních registrů obyvatel. Zde by bylo možno aplikovat náhodný výběr a vzorky by měly potřebnou kvalitu, protože by pokrývaly celou škálu obydlí. Nevýhodou je naopak to, že tato data obvykle obsahují regionální informace, ale chybí zde data o dalších stratifikačních kritériích (velikost a typ bydlení). Opět je nutnost předem filtrovat data, protože obydlí může být jak pronajato, tak i obsazeno svým vlastníkem.

Poslední možnost může být výhodná, protože pro zjištění informací o různých jednotkách může stačit kontaktovat pouze jednu společnost nebo organizaci. Navíc získat seznam těchto firem je poměrně snadné, využít lze např. obchodní rejstřík. I zde však existuje množství nevýhod. Například by byly zcela opomíjeny případy, kdy jsou obydlí pronajímána soukromými osobami. Také by bylo potřeba odfiltrout data o pronájmech komerčním subjektům. Pokud by navíc byla využívána data od velkých subjektů, vzorek by nemusel mít potřebnou kvalitu. Cenový rozptyl nájemného u daného subjektu by totiž nemusel odrážet skutečný cenový vývoj na trhu.

Ačkoliv se výběr reprezentantů může zdát jako triviální záležitost, opak je pravdou. Je potřeba zajistit, aby cenový vývoj v každé vrstvě odrážel skutečný cenový vývoj odpovídající rozdělení trhu s nájemným bydlením. V zásadě je zde možnost dvou výběrů – náhodného a záměrného. Předpokladem pro náhodný výběr je dostupnost kompletního seznamu obytných jednotek v každé vrstvě. Problém může být, že seznam nemusí obsahovat informace o všech stratifikačních kritériích. Náhodný výběr je prakticky jediná možnost, jak se vyhnout potenciálně rušivým vlivům výběrového zkreslení. Problémem záměrného výběru je subjektivnost daného výběru. Je zde nutný předpoklad, aby statistik provádějící záměrný výběr měl obecnou představu o nájemném bydlení v rámci dané vrstvy. Také je potřeba zpětně ověřit, jestli je rozhodnutí o výběru jednotky založeno na reprezentativnosti nebo je výsledkem snahy omezit úsilí a náklady.

Tato konečná doporučení byla zveřejněna v lednu 2014 a se zavedením těchto doporučení do praxe se počítá k 1. lednu 2015. (Wiki For Consumer Price Recommendations, 2014)

Že je harmonizace postupů nikdy nekončící proces, o tom svědčí fakt, že zde kromě již popsaných doporučených postupů existují další dvě oblasti, které nadále zůstávají předmětem rozsáhlé diskuse. Jedná se o nákup letenek a dovolených na internetu a dále o telekomunikační služby. Obě tyto oblasti doznaly v posledních letech značného vývoje a pravděpodobně potrvá ještě řadu měsíců, možná let, než se postupy při ošetřování těchto nákupů v rámci harmonizovaných indexů sjednotí.

Závěr

V rámci této práce proběhlo seznámení s problematikou cenové statistiky, konkrétně se jedná o princip stanovení reprezentantů, statistického zjišťování cen a sestavování samotných indexů. Z uvedené části vyplývá, že celý princip je logický a poměrně jednoduchý a v zásadě se takto aplikuje na většinu dílčích indexů cenové statistiky, které byly také představeny, a které se dále zpravidla liší použitím odlišných dat v závislosti na zkoumaném odvětví ekonomiky.

Následovala analýza vývoje indexu spotřebitelských cen v České republice v letech 2003 až 2013. Česká ekonomika ve sledovaném období prošla velice pestrým vývojem. Začátek období se nesl ve znamení zrychlování ekonomického růstu a poměrně stabilního růstu spotřebitelských cen, kdy proti sobě působily proinflační tlaky ve formě růstu ekonomiky, domácí i zahraniční poptávky a zpevnování české koruny vůči zahraničním měnám a protiinflační tlaky ve formě především zvyšujícího se konkurenčního boje. Tento vynikající vývoj se však zvrátil v roce 2008, kdy se naplno projevila světová hospodářská a finanční krize, která měla dopad na domácí i zahraniční poptávku a investice. Ve spojení s výraznými daňovými změnami se roky 2008 a 2009 staly léty prohlubujícího se ekonomického propadu a zapsaly se negativně do dosavadního vývoje sledovaného období. Výrazný pokles domácí poptávky měl značný vliv na vývoj cenové hladiny a zpravidla díky daňovým změnám způsobující převážně zvyšování konečných spotřebitelských cen a také růstu cen ropy, nedošlo meziročně k poklesu indexu spotřebitelských cen. Přestože se v následujících letech podařilo domácí ekonomiku a tedy i poptávku mírně oživit, prozatím se z tohoto černého období nezotavila a ještě nějakou dobu potrvá, než se meziroční pokles překloupí do meziročního růstu HDP. Tyto poslední roky se nesly ve znamení pouze mírného růstu indexu spotřebitelských cen, který za celé sledované období v průměru činil pouhých 1,68 %.

Protože mezinárodní ekonomická spolupráce je poměrně aktuálním a důležitým tématem, v poslední části práce byly přiblíženy metodiky dvou důležitých hráčů na poli světové ekonomiky, a to Evropské unie a Spojených států amerických. Přestože se jedná o celky s vysokým stupněm ekonomické vyspělosti a jsou si v mnoha ohledech podobné, při bližším prozkoumání metodik se ukázaly mnohé odlišnosti, které se promítají do způsobu sestavování indexů cenové statistiky, ať už se jedná o jiné

administrativní členění, spotřební chování, způsob života nebo členění domácností. Ukázalo se také, že USA mají omezenější prostředky, jak získávat některá data, a nejsou tak schopny sestavovat více dílčích indexů spotřebitelských cen. Je zde zmíněna i úloha dvou významných institucí na poli mezinárodní spolupráce, kterými jsou Organizace spojených národů a Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj. Ukázalo se, že i přestože jejich zájem na sledování cenových indexů je vysoký, prakticky neexistuje možnost, jak získat data srovnatelná a v potřebné kvalitě, aby mohly být sestavovány srovnatelné indexy spotřebitelských cen pro všechny členské státy. Zpravidla se jejich participace v této oblasti omezuje na zpracování metodických postupů, aby mohlo být srovnatelnosti cenových indexů dosaženo alespoň v určité míře. Konkrétní metodické postupy jsou žhavě diskutovaným tématem především na půdě Evropské unie, která sestavuje harmonizované indexy spotřebitelských cen. Tyto diskuse v posledních letech vyústily v regulace a doporučení národním statistickým úřadům, které budou postupně vstupovat v platnost v následujících měsících a letech. To bude mít za následek tvorbu v mezinárodním měřítku pravděpodobně nejkvalitnějších a nejsrovnatelnějších indexů spotřebitelských cen. Nicméně v tak rozsáhlém prostoru je teprve při podrobnějším prozkoumání chování spotřebitelů patrné, jak rozmanité toto chování je, a stále je potřeba sjednocovat postupy v konkrétních případech. Proto určitě bude zajímavé se v budoucnu zaměřit pouze na tuto problematiku, která navíc asi bude aktuální vždy, protože stále budou vznikat nové trendy v chování spotřebitelů, které bude potřeba při sestavování indexů ošetřit jednotnými postupy.

Seznam obrázků a tabulek

Obr. č. 1: Změny průměrného meziročního indexu spotřebitelských cen (v %).....	39
Tab. č. 1: Přehled váhových schémat pro různé typy domácností platné od roku 2014.	15
Tab. č. 2: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2003 - oddíly CZ-COICOP	22
Tab. č. 3: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2004 - oddíly CZ-COICOP	23
Tab. č. 4: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2005 - oddíly CZ-COICOP	25
Tab. č. 5: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2006 - oddíly CZ-COICOP	26
Tab. č. 6: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2007 - oddíly CZ-COICOP	28
Tab. č. 7: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2008 - oddíly CZ-COICOP	29
Tab. č. 8: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2009 - oddíly CZ-COICOP	31
Tab. č. 9: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2010 – oddíly CZ-COICOP	32
Tab. č. 10: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2011 - oddíly CZ-COICOP	34
Tab. č. 11: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2012 - oddíly CZ-COICOP	35
Tab. č. 12: Průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen za rok 2013 - oddíly CZ-COICOP	37
Tab. č. 13: Průměrná meziroční tempa růstu indexu spotřebitelských cen 2003 - 2013	38
Tab. č. 14: Průměrná meziroční tempa růstu indexu CPI-U v letech 2003 - 2013.....	43
Tab. č. 15: Průměrná meziroční tempa růstu indexu CPI-W v letech 2003 - 2013.....	44
Obr. č. 1: Změny průměrného meziročního indexu spotřebitelských cen (v %).....	39

Seznam použitých zkratk

COICOP	klasifikace individuální spotřeby
CPI-U	indexy spotřebitelských cen pro spotřebitele na území měst USA
CPI-W	indexy spotřebitelských cen pro osoby pracující za mzdu a administrativní pracovníky na území měst USA
CZ-COICOP	viz COICOP
CZ-CPA	standardní klasifikace výroby
C-CPI-U	zřetězené indexy spotřebitelských cen pro všechny spotřebitele na území měst USA
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké

Seznam použité literatury

Analýzy, komentáře. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 10. 4. 2014, [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/produkty.nsf/Analzy?OpenForm&:2014>

ARAD – Systém časových řad. *Česká národní banka* [online]. Praha: Česká národní banka, 2009, [cit. 9. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/stat.arady_pkg.strom_drill?p_strid=CB&p_lang=CS

Ceny, inflace. *Český statistický úřad* [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, [cit. 2. 3. 2014] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ceny_inflace

CPI Annual and Semi-Annual Averages. *U. S. Bureau of Labour Statistics*. [online] Philadelphia: Branch of Economic Analysis and Information, 2014, [cit. 17. 4. 2014] Dostupné z: http://www.bls.gov/ro3/fax_9125.pdf

Eurostat. *European Price Statistic – An Overview*. [online] Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008, ISBN 978-92-79-07356-4. [cit. 2. 3. 2014] Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-70-07-038/EN/KS-70-07-038-EN.PDF

Eurostat. *Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs) - A Short Guide for Users*. [online] Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004, ISBN 92-894-7081-X. [cit. 10. 3. 2014] Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-BE-04-001/EN/KS-BE-04-001-EN.PDF

Frequently Asked Questions. *U. S. Bureau of Labour Statistics*. [online] Washington: U. S. Bureau of Labour Statistics, 2013, [cit. 11. 3. 2014] Dostupné z: <http://stats.bls.gov/cpi/cpifaq.htm>

ILOSTAT Database. *International Labour Organization* [online]. Geneva: ILO Department of Statistics, 2013, [cit. 25. 3. 2014] Dostupné z: http://www.ilo.org/ilostat/faces/home/statisticaldata?_afLoop=2672679867892191

Indexy spotřebitelských cen. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014, Aktualizace 21. 3. 2014, [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/\\$File/manual_isc_2014.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/$File/manual_isc_2014.pdf)

JÍLEK, Jaroslav. *Ekonomické a sociální indikátory: od statistik k poznatkům*. 1. vydání, Praha: Futura, 2007, 246 s., ISBN 978-80-86844-29-9

MACEK, Jan a kol. *Ekonomická a sociální statistika*. 1. vydání, Plzeň: Západočeská univerzita, 2008, 240 s., ISBN 978-80-7043-642-4

Main Economic Indicators. *The Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online] Paris: Statistics Directorate, 2002, [cit. 25. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.oecd.org/std/prices-ppp/1947731.pdf>

National Accounts - Frequently Asked Questions. Eurostat [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2014 [cit. 10. 3. 2014] Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/documents/FAQ_NA_1.pdf

The Consumer Price Index. *U.S. Bureau of Labour Statistics*. [online] Washington: U. S. Bureau of Labour Statistics, 2007, [cit. 11. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.bls.gov/opub/hom/pdf/homch17.pdf>

Wiki For Consumer Price Recommendations [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2014 [cit. 9. 4. 2014]. Dostupné z: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/cpg/index.php/Main_Page

Zprávy o inflaci. *Česká národní banka*. [online] Praha: Česká národní banka, 2014, [cit. 9. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/index.html

Abstrakt

KOLKOVÁ, Simona. *Analýza ukazatelů cenové statistiky*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 63 s., 2014.

Klíčová slova: cenová statistika, cenové indexy, index spotřebitelských cen, spotřeba, spotřební koš, harmonizované indexy

Předložená práce je zaměřena na analýzu ukazatelů sestavovaných v rámci cenové statistiky, vývoj nejdůležitějšího ukazatele v ČR od roku 2003 a také mezinárodní srovnání přístupů k sestavování těchto indexů. V úvodu práce je přiblížena problematika cen, princip jejich zjišťování a způsob sestavování indexů. Tato část práce také obsahuje přehled cenových ukazatelů. Následuje analýza vývoje nejdůležitějšího cenového indexu – indexu spotřebitelských cen – v ČR v letech 2003 až 2013. Poslední část se zabývá tím, jak se liší přístup v metodikách při sestavování indexu spotřebitelských cen v jiných zemích či mezinárodních společenstvích, popisuje praktické problémy při sestavování cenových indexů a také popisuje pokus o přiblížení národních metodik v rámci Evropské unie.

Abstract

KOLKOVÁ, Simona. *Analysis of indicators of price statistics*. Bachelor thesis. Plzeň: Faculty of Economics University of West Bohemia, 63 p., 2014.

Keywords: price statistics, price indices, consumer price index, consumer basket, harmonised indices

The presented thesis is focused on analysis of price indices, which are compiled within price statistics, development of the most important index in Czech Republic from 2003 and international comparison of approaches to the compiling of this index. Beginning of thesis is focused on price statistics issues, principles of gaining correct price information and compiling of indices. This part also contains list of price indices. Next part contains analysis of consumer price index development in Czech Republic from 2003 to 2013. Last part compares different approaches to compiling of consumer price indices, describes practical issues in compiling of indices and illustrates attempts to converge national methodologies within European Union.